

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

DIPLOMSKO DELO

Urška Telban

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Urška Telban

Tabuji v mladinski književnosti Marinke Fritz-Kunc

Diplomsko delo

Mentor: prof. dr. Igor Saksida

Vrhnik, julij 2012

ZAHVALA

Za pomoč, usmerjanje in potrpežljivost pri nastajanju diplomskega dela se lepo zahvaljujem svojemu mentorju, prof. dr. Igorju Saksidi.

Za podporo in pomoč v času študija se zahvaljujem svoji družini ter vsem, ki so mi kakorkoli pomagali pri nastajanju diplomskega dela.

Še posebej pa se za sodelovanje zahvaljujem gospe Marinki Fritz-Kunc, ki mi je pomagala pridobiti kar nekaj podatkov. S svojo preprostostjo in čutom za sočloveka me je prijetno presenetila in mi pomagala, da danes še bolje razumem vzroke njenega pisanja.

POVZETEK

Marinka Fritz-Kunc je pisateljica in novinarka, ki je na področju književnega ustvarjanja dejavna že več kot 20 let. Poznana je predvsem po svojih delih za mlade in družbeni angažiranosti v boju proti drogam, lotila pa se je tudi pisanja literarnih biografij, radijskih iger itd.

Njeni romani temeljijo na resničnih dogodkih, kar še dodatno potrjuje z izraznimi prvinami v besedilih. V njenih književnih delih za mlade je tako najti tabuje tako na ravni vsebine kot tudi na ravni izraza, saj se tematsko dotika težav sodobnega časa: odvisnosti od prepovedanih drog, bulimije, anoreksije, nasilja v družini, okuženosti z virusom hiv, mladostniške delikventnosti itd. Njen najbolj uspešen roman je prvenec *Janov krik* iz leta 1985.

Pogosto je njena dela težko uvrstiti zgolj v mladinsko književnost, saj so namenjena tudi odraslemu bralcu, t.j. vsem tistim, ki imajo opravka z otroki in mladostniki (starši, učitelji, strokovni delavci ...). Njeno mnenje je, da je mlade nujno potrebno ozaveščati, predvsem pa jim nuditi razumevanje in ljubezen.

Ključne besede: mladinska književnost, mladinski roman, tabu.

ABSTRACT

Marinka Fritz-Kunc is a writer and a journalist who has been active in the field of literary creativity for over 20 years. She is mostly known for her work for the youth and for her social engagement in the fight against drugs but she has also tried her hand at writing literary biographies, radio plays etc.

Her novels are based on real events which she consolidates with her expressive elements in her scripts. In her literary work for the youth there are taboos to be found on the content and on the expressive level, because of her topical writing about the problems of today: addiction to illegal drugs, bulimia, anorexia, domestic violence, being HIV positive, teenage delinquency etc. Her most successful novel is her debut from 1985 "*Janov krik*".

Her work is often hard to label purely as Children's literature, as it is also meant for the adult reader, that is for every one dealing with kids and teenagers (parents, teachers, social workers ...). She believes that awareness needs to be raised among the youth, and most of all they need to be offered understanding and love.

Keywords: Children's literature, young-adult novel, taboo.

KAZALO

1	Uvod	1
2	Biografija Marinke Fritz-Kunc	2
3	Romani Marinke Fritz-Kunc	4
3.1	Janov krik	4
3.2	Pusti čakati jutri	7
3.3	Ne verjemi vetru	9
3.4	Grand fouetté	11
3.5	Borboletta	13
3.6	Zbogom, prijatelj moj!	16
3.7	Kam grejo ptice umret	18
3.8	Modri pulover	21
3.9	Punčka v ogledalu	24
4	Ostala dela Marinke Fritz-Kunc	27
4.1	Postaja Death	27
4.2	Radijske igre	28
4.3	Literarni biografiji	29
5	Pojem mladinske književnosti	31
5.1	Pojem tabuja v mladinski književnosti	34
6	Dosedanja raziskovanja in opredeljevanja Marinke Fritz-Kunc	38
7	Tabuji v delih Marinke Fritz-Kunc	41
8	Raziskava o poznavanju avtorice, njenih del in tabujev v mladinski književnosti	43
8.1	Metodologija	43
8.2	Rezultati ankete	43
8.3	Razlaga rezultatov	51
9	Sklep	54
10	Viri in literatura	57
10.1	Literatura	57
10.2	Strokovni viri	57
10.3	Drugi viri	59

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Poznavanje Marinke Fritz-Kunc med anketiranimi dijaki	43
Graf 2: Poznavanje del Marinke Fritz-Kunc	44
Graf 3: Teme v mladinski književnosti, ki dijake najbolj pritegnejo	45
Graf 4: Viri navdiha avtorjev mladinske književnosti	45
Graf 5: Vzroki odraslih za pisanje mladinske književnosti	46
Graf 6: Načini prikazovanja življenja v mladinski književnosti	46
Graf 7: Prisotnost tabujskih tem v mladinski književnosti.....	47
Graf 8: Knjiga kot vir pomoči	48
Graf 9: Prisotnost tabujev kot trik za večjo popularnost knjige	49
Graf 10: Ali tabu teme sodijo le v literaturo za odrasle?.....	49
Graf 11: Potrebnost cenzure in nadzora mladinske književnosti	50
Graf 12: Občutenje cenzure med anketiranimi dijaki.....	50

1 UVOD

Marinka Fritz-Kunc je leta 1985 z romanom *Janov krik* dvignila mnogo prahu. Roman je postal eden najbolj branih, tako med mladimi kot tudi med odraslimi bralci, saj je prikazal tematiko, ki je bila ljudem dobro poznana in v realnem življenju precej pogosta, a je v mladinski književnosti še vedno predstavljala tabu. Tematika odraščajočega Jana, ki v obdobju odraščanja izbira napačne odločitve, katere ga kasneje privedejo celo do prestajanja kazni v zaporu za mladoletne osebe, ter podoba trpeče in ljubeče matere, ki mu ves čas stoji ob strani, sta skupaj s stilom pisanja pritegnila pozornost javnosti.

Avtorica se je v svojih kasnejših delih lotila tudi drugih tematik in z njimi utrdila svoj sloves pisateljstva, a še vedno je njena najpogostejša oznaka mladinska pisateljica. Ali to drži? Ali Marinka Fritz-Kunc res sodi med avtorice mladinske književnosti, v kolikšni meri in v katerih njenih delih je ta oznaka pravilna? Glede na to, da je pisateljica zelo aktivna in ustvarjalna na mnogih področjih, bodo v diplomskem delu bolj podrobno obravnavane le njene knjižne izdaje.

Namen diplomskega dela je prikazati avtorico in njena dela, jih analizirati z vidika mladinske književnosti in mladinskega romana ter ugotoviti, v kolikšni meri njena dela sodijo v to področje, še posebej pa raziskati zastopanost tabujev v njih. Kaj sploh so tabuji, kaj so tabuji v mladinski književnosti, kako jih zaznavajo mladostniki danes in ali sploh poznajo dela Marinke Fritz-Kunc ... na ta vprašanja bomo poskušali odgovoriti s pomočjo ankete, ki smo jo izvedli za potrebe tega diplomskega dela.

2 BIOGRAFIJA MARINKE FRITZ-KUNC

Marinka Fritz-Kunc se je rodila 7. januarja 1942 v Trbovljah. Del svojega otroštva je preživela v Senovem in sama pove, da jo na ta čas vežejo lepi spomini. Izobraževala se je na učiteljskišću v Novem mestu in nato nekaj časa poučevala v Dobovcu nad Trbovljami. Svoje izobraževanje je nadaljevala na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je študirala umetnostno zgodovino in zgodovino, nato pa še na nekdanji Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, kjer se je seznanila s študijem informacijsko - dokumentacijske smeri. Zase pravi, da ima več obzorij in da se nikoli ni znala zlit z večino. S svojo preobčutljivostjo se je odzivala drugače od ostalih, zato se je od poučevanja poslovila in začela delati kot novinarka na letališču, kjer se ji je odkril povsem drugačen, nov svet. S prihodom družine se je zaposlila v prometno - turistično podjetje Integral, kjer je prav tako opravljala poklic novinarke. Kmalu je ugotovila, da si kot zaposlen v delovni organizaciji nujno zlo takratnih samoupravnih struktur, zato se je preusmerila v časnikarstvo.

Za svoje pravo novinarsko delo šteje velike intervjuje, ki jih je objavljala v raznih časnikih in revijah. Z veseljem se je lotila takratne Kajeve rubrike *Manj znano o znanih* in obdelala kar lepo število znanih Slovencev z različnih področij, od pisateljev, politikov pa vse do športnikov. Marinka Fritz-Kunc pove, da so ji intervjuji pomenili največji izziv, navdušilo jo je pisanje o človeku, način, kako ga ujeti v besede. Za svoj največji dosežek šteje intervju s pesnikom Cirilom Zlobcem, ki je bil objavljen v Teleksu in se je nanašal na njegovo ljubezensko poezijo. Tudi pesnik sam je bil mnenja, da je imel v življenju le malo takih intervjujev, ki bi vključevali toliko čustev, zato je celoten intervju z njo vključil tudi v svojo knjigo *Priznam, rekel sem*¹.

Danes Marinka Fritz-Kunc deluje kot svobodna novinarka in pisateljica ter ima poseben status umetnice. Vendar pa je to le del osebnosti, ki jo predstavlja ta pisateljica. V prvi vrsti je ženska, mati dveh, zdaj že odraslih sinov, poleg tega pa neutrudna bojevница za pravico in upanje vseh mladih. Že dolga leta se namreč na svoj način spopada z zasvojenostjo mladih z drogami. Na ta vsedružbeni problem opozarja s svojimi knjigami in ni skrivnost, da se v njenih romanih skrivajo osebe iz resničnega življenja, marsikaj pa je tudi avtobiografskega. Pisateljica se problemov z zasvojenostjo ne loteva le s pisalom v

¹ Ciril Zlobec: *Priznam, rekel sem*. Ljubljana: Prešernova družba, 1988.

roki, temveč se v boj podaja tudi na terenu. Po šolah, dijaških domovih in drugih zbiraliških mladih pripravlja številna srečanja in pogovore o drogah za mlade in njihove starše.

Dolgotrajno delo na tem področju je rodilo tudi zamisel o multimedijem projektu za demistifikacijo drog. Nastal je povsem spontano, ko je že leta 1990 z dokumentarno knjižico *Postaja Death* želela Sloveniji povedati, kako velik in pereč problem je droga tudi pri nas.

Svoje udejstvovanje pa je s kasnejšimi deli razširila tudi na druge težave današnje družbe. Lotila se je t.i. obrobnih tem, ki jih vse pre pogosto zanikamo in pometamo pod prag. Tako so svoje mesto v njenih knjigah našle teme o bulimiji, anoreksiji, družinskem nasilju, okuženosti z virusom hiv, ločenih starših, priseljencih itd. O njih je pisala prva in na ta način orala ledino. To zmore le nekdo, ki je dovolj občutljiv, da si vse to vzame k srcu, s temi ljudmi začuti, jih poskuša razumeti, hkrati pa se zaveda pomembnosti preventive na teh področjih.

Danes se njeno življenje giba med Ljubljano in njej tako ljubim Piranom, kjer še vedno ustvarja, svoj čar pa ji dodaja hiša pod mestnim obzidjem, kjer je nekdanj živel tudi vdova Izidorja Cankarja. Še vedno ustvarja in se aktivno oglašča v kolumni časopisa Slovenske novice, kjer redno komentira aktualno problematiko v Sloveniji.

Do danes je njeno delo kar obsežno, sama pa pravi, da ima še veliko povedati. Do sedaj je napisala več romanov: *Janov krik* (1985), *Pusti čakati jutri* (1988), *Ne verjemi vetru* (1988), *Grand fouetté* (1991), *Borboletta* (1998), *Zbogom, prijatelj moj* (1999), *Kam grejo ptice umret* (2001), *Punčka v ogledalu* (2003), *Modri pulover* (2003), knjižico *Postaja Death* (1992) in radijske igre *Potica v smetnjaku*, *Lačna kri* ter *Tam doli cveti magnolija*.

Za svoje delo je prejela kar nekaj pohval, sama pa pravi, da ji največ pomeni pohvala bralca. Njen prvenec *Janov krik* je bil tako dobro sprejet, da je bil razglašen za bestseller in so po njem želeli posneti tudi film.

3 ROMANI MARINKE FRITZ-KUNC

3.1 Janov krik

Janov krik je avtoričin prvi roman, literarni prvenec, ki je izšel leta 1985. Marinka Fritz-Kunc je poslala roman v rokopisu na natečaj Prešernove družbe na pobudo svoje prijateljice. Založba ga je izbrala in ga uvrstila v zbirko Vrba.

Zgodba *Janovega krika* je odsev resnične zgodbe, ki jo je pisateljica opazovala od blizu in jo je osebno močno prizadela, saj se je dogajala njeni prijateljici. To nam zaupa že na začetku knjige, katero je sicer posvetila svojemu sinu. V branje nas pospremi Minattijev stavek, ki ga je pisateljica uporabila za moto (*»Tako bližino tvojo v sebi slutim, // da sem naslonil na rešetko svoj obraz«*). Svoj smisel dobi, ko se seznanimo z vsebino knjige.

V romanu se odvija zgodba matere, ki se sama sooča s preizkušnjami, na katere jo vodi odraščajoči sin Jan. Je neke vrste psihološki dnevnik oz. opis doživljanja matere arhitektke in najstnika Jana, ki se divje trudi postati odrasel. Njuna zgodba bi bila lahko zgodba marsikatero današnje matere samohranilke (avtorica nam v pogovoru z njo pove, da tega izraza sicer ne odobrava) in izgubljenega mladostnika. Jan postaja nevodljiv, sama mu ni več kos, čeprav je Jan v sebi še vedno njen majhen deček. Nekaj mladostniških lumparij mu družba ne oprostja več, zato Jan zapade v tog stroj vzgojnih zavodov, represalij in prisilnih ukrepov.

Avtorica na zelo otipljiv način odgrinja senčno stran nekaterih ključnih, »v skupnem interesu delujočih« institucij, njihovo togost, neprilagodljivost in pogosto tudi nesposobnost. Dogodki pubertetniške zaletavosti, kot je na primer divjanje z motorjem ali manjša kraja, postanejo dejstva, ki Janu zaznamujejo prihodnost. Jan in njegova mati sama bijeta boj proti dvema silama, ki obvladujeta zunanji svet. Na eni strani so to moralni izkvarjenci, ki odraščajočega fanta vlečejo vse bolj navzdol, na drugi strani pa vzgojiteljska, psihološka in policijska družbena prisila, ki Janu ne zna ali pa se sploh ne trudi pomagati. S pregoni in pripori ga usodno potiskajo vse globlje, dokler fant ne obupa in si poskusi vzeti življenje. Mati mu nudi veliko materinsko ljubezen, a njena »notranja« zgodba je preporna samozatajevanj, obupavanj, samoobtožb in vprašanj brez odgovorov.

»Janu sem dala veliko sonca, srečnih trenutkov in ljubezni. Toda spregledala sem senco v njem. Dokazovanje pred drugimi je postalo igra, iz katere ni mogel. Ni bil več

otrok, zato ljudje niso verjeli v igro. Pa tudi odrasel še ni bil, da bi se znal braniti. Imeli so ga za odraslega, zato je dobil lisice in šel v pripor.» (Fritz-Kunc 1985: 94)

S prihodom socialne delavke in raznih vzgojiteljev se močno zamaje materina samozavest o zmožnosti vzgajanja Jana. Ves čas se sprašuje, kje v vzgoji je izbrala napačno pot, ali je za vse to kriva odsotnost Janovega očeta itd. Da je z Janom predobra, ji očita tudi njen intimni prijatelj Boris, ki pa se z Janom sploh ne trudi navezati stika. Edini, s katerim se mati lahko pogovori o Janu in ji zna prisluhniti, je njen sodelavec Primož, a kljub temu sta v tem boju z Janom sama. Mati vse bolj spoznava, da je tudi v odnosu do institucij družbenega sistema naivna, nevedna in zaradi tega tudi nemočna. Pričakovala je pomoč za sina, dobila pa je le nove in nove udarce, ki so Janu vzeli vso voljo do življenja. Janova zaznamovanost in delikventnost ljudi odbija, tudi tiste, ki bi se z njo morali soočiti in mu pomagati, npr. zdravnik, psihiater, vzgojitelj, socialni delavec. Človeška toplina se je izgubila za akademskimi naslovi ljudi. Skozi uniformo se kaže le njihova moč. Ne gre jim za poduk, ki bi si ga fant zaslužil, temveč za sankcije, zato Jan in mati izgubljata bitko.

Avtorica pušča konec romana odprt. Mati poskuša narediti samomor, vendar jo misel na sina, ki jo potrebuje, v zadnjem hipu prisili, da pokliče reševalce zase. Ji je uspelo? Tu se zgodba konča in bralcu dopušča lasten zaključek.

Takšnih Janov in mater je v družbi veliko, zato avtorica poudarja, da je to napisano za vse Jane, ki jih je potrebno rešiti. Družba je namreč taka, da vse kar štrli iz povprečja zatira, ne priznava in obsoja. Vsebina ni vezana na določen kraj in čas; je vedno aktualna in je za vse Jane, predvsem pa za njihove starše.

»Kako hitro odrasli zaznamujejo otroke! Zakaj se vse beleži in s slehernim zapisom postane v začetku skoraj nepomembna zadeva širša in grozljivejša. Fant postane baraba in ta baraba je kriva že za nekaj v naprej. Med sumljivimi je, ljudje postanejo do njega drugačni in zato tudi on postaja drugačen. Postaja to, česar ga obtožujejo.» (Fritz-Kunc 1985: 42)

Seveda ima literarni Jan okoli sebe tudi nekaj oseb, ki so mu naklonjene, kot npr. dedek, ki mu je v času zgodnjega otroštva nadomeščal figuro očeta. *»Nikoli ni spraševal po očetu. Samo enkrat... v osnovni šoli, ko so pisali spis o očetu. Jan je opisal dedka.» (Fritz-Kunc 1985: 12)*

Pozitivni liki v romanu so tudi Janove prve ljubezni, a na fanta kaj dosti vpliva nimajo, saj je njegova samopodoba že preveč načeta.

V prvi kritiki *Janovega krika*, ki je bila objavljena v časopisu Delo, je Bogdan Pogačnik zapisal, da gre za široko razumljivo in človeško dojemljivo čtivo, ki ni samo literatura zaradi literature, temveč zastavlja tudi intimno človeško in pereče družbeno pisanje. Vsa zgodba je pisana sila na gosto, skoraj dnevniško. Avtorica se poslužuje tudi mnogih spominskih izletov za nazaj, z veliko samogovori. Zelo dobro ustvari neko nevrotično napeto stanje romana. Jezik je sicer dokaj vsakdanji, stavki so kratki in jasni (Pogačnik 1985: 9).

Slog pisanja je Jože Hudeček v spremni besedi knjige označil za aktualnega, skoraj novinarskega, kar daje celotnemu delu značaj objektivnega poročila o resničnih dogodkih (v: Fritz-Kunc 1985).

Jezik je enostaven, stavki so kratki, pogosto nosijo v sebi čustven naboj. Skozi jezik pisateljica zelo dobro prikaže duševno stanje Janove matere (retorična vprašanja, kadar je v dvomih, vzkliki ob nemoči in razburjenosti). Sem in tja avtorica uporabi tudi kakšno prisposodbo ali privzdignjen besedni simbol, kar upraviči uvrstitev med umetniška dela. Sicer pa je poudarek predvsem na vsebini. Zelo nazorno nam prikaže vso stvarnost, ki se dogaja okoli nas, uradne postopke, razmere v popravnem domu, dejanja policistov itd.

Silvija Borovnik je v svoji knjigi *Pišejo ženske drugače?* označila Marinko Fritz-Kunc za pisateljico slovenske trivialne literature. To utemeljuje z ugotovitvijo, da gre za slogovno nezahtevno, izpovedovalno prozo, ki je pisana za širši krog bralcev. V *Janovem kriku* poudari predvsem vsebino, medtem ko slog označi za časopisnega. Jezik romana je nezahtevno metaforičen, namenjen preprostemu bralcu. Uporabi stil »zgodbe, ki jih piše življenje« oz. »resnične zgodbe«. (1995: 188-96)

Glede na definicijo »bestsellerja«, kot ga podaja zbornik študij *Der Bestseller* (München, 1978), je ta roman Silvija Borovnik označila za njegovega predstavnika. Avtorica namreč upošteva določene zakonitosti, ki za bestseller veljajo, tako v temi, dogajanju in literarnih likih. Piše za bralca, kar pisateljica tudi sama poudarja, tematika je aktualna in temelji na dokumentacijskem gradivu. Avtorica se identificira z junakinjami (v tem primeru z Janovo materjo) in jim doda še nekatere aktualne feministične poteze (ločenka, samohranilka). Prav tako upošteva načelo podajanja slik iz velikega sveta. Tako

je Janov oče v Venezueli, prijatelj Boris telefonira iz Londona, Primož gre s sinom v Grčijo, Janova mati v živčnem zlomu razbije kipec, ki ga je prinesla z diplomskega izleta v Indijo in tako dalje (Borovnik 1995: 188-96).

Silvija Borovnik tudi zapiše, da se avtorica brani priznati površinskosti svojih idej, kar vidi kot posledico dokaj redkih negativnih kritik (1995: 188-96). Tu prihajata z Marinko Fritz-Kunc v konflikt, ki pa na tem delu ni umesten, saj je že Helga Glušič na zavihku knjige zapisala, da gre v njej za izrazito osebni pogled avtorice (Glušič v: Borovnik 1995).

Bogdan Pogačnik je *Janov krik* označil kot dokaz uspele literarne tvorbe, saj »knjige, ki si jo vzela v roke, ne odložiš, preden je ne prebereš do kraja« (1985: 9). Pogačnik meni, da avtorica literarne osebe v romanu opiše plosko, kar pa ne velja za opis matere, ki je tudi pripovedovalka. Zgodbo pripoveduje v sedanjiku in v prvi osebi, kar omogoča še večjo prepričljivost.

Tudi Igor Bratož je v časopisu Dnevnik (v rubriki *Svet v knjigah*) poudaril, da gre avtorici predvsem za pripoved, ki je resnična. Ni torej naključje, da je roman izšel prav v zbirki Vrba, saj le-ta računa na širok krog bralstva, kateremu ne gre za naslajanje ob artističnih slogovnih inovacijah, pač pa za zgodbo (Bratož 1985: 9).

3.2 Pusti čakati jutri

Je avtoričin drugi roman, ki je izšel leta 1988 v založbi Mladinska knjiga v zbirki Žamet. Gre za povsem drugo tematiko kot v njenem prvencu. Tokrat je glavna junakinja slikarka, ki v krogu svoje družine ne dobiva odobravanja za svoje delo.

Ob možu Jorgu, ki njenega nagnjenja k ustvarjanju ne razume in ne odobrava, postaja dolgočasna, brezosebna in brez navdiha za delo, zato se v njej prebujajo vedno večje hrepenenja po spremembi. V možu vidi le še človeka, ki ji je nekdaj nekaj pomenil, danes pa ji je tujec. Mož je zaposlen v Tunisu, zato se vrača domov le dvakrat na mesec. Takrat ji očita, da je razvajena in nesposobna življenja z odrekanjem, hkrati pa povečuje svoje bivše dekle, ki je ekonomistka in praktična ženska. Junakinja pa je odraščala v družini, kjer je imela glavno vlogo babica. Njene opazke so ji krojile otroška leta, obremenjenosti z njimi pa se ni rešila niti sedaj, ko je odrasla.

Druži se s Sanjo, ki je njeno pravo nasprotje in prijateljica še iz otroških let. Je samozavestna in preračunljiva, zato ne razume, da junakinja ob Jorgu ni srečna, saj ji nudi prav vse. Vendar pa to ni dovolj, hrepeni po tisti pravi ljubezni, ki pa je mož ni zmožen dati. Odloči se, da se bo od njega ločila, česar pa njegov moški ponos ne prenese najbolje. Tudi njena družina, z izjemo očeta, ki pa itak nima prave besede in je razdvojen med svojo materjo in ženo, je nad njeno odločitvijo presenečena, saj je mnenja, da je življenje z Jorgom idealno. Še posebej pa jih preseneti dejstvo, da se je za ločitev odločila zdaj, ko je z njim noseča.

Avtorica romana izredno tenkočutno podaja vse notranje boje glavne junakinje, vse njene dileme, dvome o svoji sposobnosti ustvarjanja. Počuti se notranje prazna in se nahaja v obdobju, ko ji tudi risanje ne gre od rok. Le za kratek čas najde srečo z mladim kiparjem Vladimirjem. Skoraj že občuti tisto pravo ljubezen, ko vmes poseže usoda in ju loči na najbolj krut način. Padec z motorjem je zanj usoden, kar junakinjo zruši, hkrati pa jo napolni z neverjetno energijo za ustvarjanje. Njena občutja avtorica strne: *»Sprehajala sva se, pogovarjala in sklenila, da se vidiva tudi jutri. Nič posebnega si nisva rekla, nič posebnega se ni zgodilo in vendar je bilo vse v meni novo. Tudi okrog mene se je dan oblekel v novo obleko. Nikoli še nisem občutila tega. In ker je bilo tako lepo, si nisem mogla izmisliti.«* (Fritz-Kunc 1988a: 144)

Pisateljica začne graditi zgodbo retrospektivno. Glavno junakinjo nam predstavi kot uspešno slikarko, ki se vrača s svoje razstave v New Yorku, in ki komaj čaka, da bo stisnila k sebi štiriletnega Pupa. Tako izvemo zaključek junakinjine zgodbe, da ji je v življenju vendarle uspelo in da ji največ pomeni prav otrok, katerega je Jorg tako vztrajno zavračal, saj je bil njegov življenjski cilj kopičenje materialnih dobrin, pozabil pa je živeti. *»Samo na standard misli. Na hišo z bazenom, na uvožen avto, na status, ki si ga hoče pridelati v Tunisu. Ni odraščal v hiši, kjer so pogrinjali s prtom iz čipk, ni bilo družinskega porcelana, ni bilo zdravega razuma mojega starega ata, ki je imel čevljarstvo delavnico; zato ne ve, da si lahko sam kjerkoli.«* (Fritz-Kunc 1988a: 81)

Junakinje avtorica ne poimenuje, jo pa zelo natančno predstavi že v samem začetku knjige. *»Slikarka sem. Rodila sem se s tem. S to nujo v sebi, mislim ... Ničesar ni, kar bi to lahko spremenilo.«* (Fritz-Kunc 1988a: 8)

Junakinja ve, da jo ima mož rad, a ker izhaja iz povsem drugačne družine, so njegovi življenjski cilji drugačni. Takšni kot jih ima tudi njena mama, ki je mnenja, da mora biti

žena potrpežljiva in pokorna možu, tudi za ceno svojih hotenj. »*Sama sem kriva za vse, spoznavam bolj in bolj. Ker sem dovolila, da so me gnetli, spreminjali po svoje pod krinko ljubezni. Podrejala sem se da jih ne bi prizadela. Niso krivi oni. Samo hoteli so, da bi bila takšna kot oni. Jorg, babica, mama, jaz pa sem popuščala ... toliko časa, dokler se nisem začela razblinjati. Potlačila sem svojo naravo, svojo žalost in svoje radosti. Prizadela sem sama sebe.*« (Fritz-Kunc 1988a: 87)

Na platnice knjige je založba zapisala, da smo s to knjigo Marinke Fritz-Kunc dobili nežno, žensko literaturo, spisano z rahlo senzibilnostjo, ki je v današnjem vsakdanu največkrat zatajevana in pozabljena.

3.3 Ne verjemi vetru

Roman je izšel leta 1988 pri Prešernovi družbi v Ljubljani v zbirki Za lahko noč. Prave zgodbe roman niti nima, saj gre v njem bolj za izsek nekega vsakdana, za junakinjin »vmesni čas«, v katerem spoznava predvsem samo sebe v odnosih do ljudi, ki jo obkrožajo.

Zgodba govori o nekdanji stevardesi Lane, ki spremeni slog življenja in pride poučevat slovenščino v šolo na našem podeželju. V tem kraju je na novo, zato pri ljudeh vzbuja veliko zanimanja. Živi v sobici pri dveh ostarelih gospah, ki jo vzljubita, saj v njun dom prinaša nekaj svežega in svetovljanskega. Obe sta posebnici, Lane ju vidi kot posebnici iz kakšne Maupassantove novele. Živita v preteklosti, sedanost pa ju zabava.

Na šoli Lane kaj hitro spozna t.i. ženski kolektiv. Ravnateljica jo neupravičeno obsoja še preden jo spozna in to le zato, ker je nekoč živela drugače, videla svet in ni enaka večini. Tudi večina sodelavk ji ni naklonjena, kar občutljiva Lane hitro zazna. Drugačna je od teh, ki jo obkrožajo. Bralcu se Lane odkriva prek odnosov z njimi.

Avtorica zelo nazorno in doživeto oriše ostale junake. Tu je ravnateljica, ki ji Lane pravi tudi »čarovnica z griča«. Je kot vampir, ki sesa Lanino samozavest. Prva, s katero Lane naveže stik, je Jana, zgodovinarica, ločenka in samohranilka. To je za večino nezaslišano in tudi Jana se začne podrežati tej miselnosti. Sivino vsakdana začne sprejemati kot nujnost in pozablja, da se da domišljijo udejaniti v stvarnosti. Celó tako

močno je obremenjena s stereotipi, da sprejme nazaj bivšega moža, pa čeprav ve, da živi tudi z drugo žensko.

V zbornici, ki Lane pomeni sinonim za moro, ne smeš biti izviren. Pridružiti se moraš čredi, z njo meketati, kimati in se podrežati. Lane se v tako življenje ne more vključiti, pa čeprav pri delu z otroci uživa. Zavzema se za zapostavljene, etiketirane otroke, npr. za revno Ano in ko doseže njen napredek, preostalih v zbornici ni po godu. Sočutna je do sodelavke Kaje, ki zanosi s poročenim moškim in ostane sama. Kaja ne zmore prenesti očitkov družbe in poskusi narediti samomor. Lane se tako še najbolje počuti v družbi Toma, ki poučuje telovadbo in je s svojim videzom pravi magnet za ženske. V sebi pa nosi veliko skrivnost, ki jo zaupa le Lani. Všeč so mu moški. Sodelavke v zbornici ji to prijateljevanje z njim zavidajo, še posebej Breda, ki je nanj nora in zato Lane prav sovraži. Tu je še likovnik Vik, malce starejši, z revmo okrašen stari bevskač, ki vzame pod svoje okrilje tudi krhko Kajo. Pa šolska psihologinja, ki je v sebi potlačila vse svoje mladostne ambicije in je danes le še gospodinja tiranskemu možu. Ne, Lane se s to okolico ne more zlit in to navkljub Jaši, s katerim doživlja nekakšen ljubezenski odnos, a v njem ni svobodna. To ni tiste vrste ljubezen, ki si jo Lane tako močno želi. Jaša nosi za seboj preteklost propadlega zakona in njegova ljubezen ni pristna. Jaša ni idealist, ona je.

Marinka Fritz-Kunc je mojstrsko in z vso prepričljivostjo predstavila te ljudi. Ker jih spoznavamo skozi Lanine oči, so še toliko bolj osebni in verodostojni.

Lanine misli vse bolj pogosto uhajajo k oblakom. Tam je njen Tadej, pilot, s katerim jo je nekoč vezala otroška, naivna ljubezen. Vse bolj hrepeni po njem in se sprašuje, ali je to ljubezen. Leto življenja v tej vasici je njene dvome razpihalo in dojela je, da je prava ljubezen zanjo Tadej, kajti to, kar je doživljala z Jašo, je bilo le iskanje resnice. Dovolj ima zatohlosti zbornice, opravljanj ob jutranji kavi, postavljanja meril o tem, kakšen moraš biti. Obkrožena je z ljudmi, ki ne morejo preko sebe, biti pošteni in se ne podrežati majhnosti. V njej dozori odločitev, da se bo od šole na griču poslovila. Spet bo šla letet, tokrat s Tadejem ob rami.

Tudi Tom se odreši provincialnosti in odide živeti v Italijo, kjer je doma njegov ljubimec, s katerim bosta odprla privatno teniško šolo. Zbornica pa še naprej ostaja nespremenjena. Vse teče po ustaljenem redu: jutranja kavica, klepet, pouk, sestanki, proslave ... le življenja, ki daje nekaj več in hrepenenja po tem »več« ne premore.

Avtorica romana je sama dodobra spoznala svet zbornic, zato ne bo neupravičena misel, da je del junakinje Lane prav ona sama. Že v samem motu romana zapiše njegovo glavno temo: »Kaj je to, kar v človeku ubije veselje? Večina, mislim ... « (Fritz-Kunc 1988b: 5).

Tudi v tem romanu je konec zgodbe na začetku. Lane odhaja iz kraja, ki ji je bil tako zelo všeč in čigar zrak je nekaj obetal. Veter jo vabi nazaj, na grič, a Lane ve, da ji obljublja nekaj, kar v tem kraju ne obstaja. To »nekaj« je namreč požrla večina.

3.4 Grand fouetté

Grand fouetté je avtoričin četrti roman, ki ga je leta 1991 izdala v samozaložbi v Piranu. V njem ima glavno vlogo balerina Viviana, ki ji poškodba zapestja prekriža načrte, čas okrevanja po jo spodbudi k razmišljanju o svojem življenju. Emocionalno in psihološko razkriva sebe v povsem novem življenjskem položaju, na katerega ni bila pripravljena. Ta položaj avtorica poimenuje »vmesni čas« in slej ko prej doleti vsakega od nas. Viviana se na novo odkriva in brska po sebi. Prisiljena je drugače zaživeti, hkrati pa dela revizijo s preteklostjo.

Navdih za roman je pisateljica našla v slovenski primabalerini Lari Staničevi², ki jo je vpeljala v svet baleta, ji pojasnila pomen nekaterih gibov in osnov tega plesa.

Do usodne nesreče je glavna junakinja v romanu živela življenje primabalerine, po poškodbi pa se je začela zavedati sveta okoli sebe. Njen mož Izak je v njej videl le plesalko, neke vrste sanjski privid, ne pa Viviane kot osebe, ki ga je takrat ljubila. Iz svojega prvega zakona je pripeljal Viviani dvojčka, ki sta jo sprejela kot sestro in zaupnico.

Tudi v tem romanu pisateljica nadaljuje svojo tradicijo in nam v lirskorazpoloženjskem slogu pripoveduje zgodbo. Roman je pisan v prvi osebi, s čimer besedilo pridobi izpovednost. S tem, ko se posveča opisovanju detajlov in trenutnih vzgibov s kratkimi stavki in odstavki, za katere so značilne preproste, a pretehtane skladenjske zveze, lahko glavno junakinjo spoznamo pri preizkušanju same sebe na

² Lara Stanič je leta 1973 rojena glasbenica in balerina, ki že od leta 1990 dela v Švici.

najobčutljivejšem področju, ki mu pravimo ljubezen. Zelo mozaično sestavlja pripoved najrazličnejših dogodkov, med katerimi prevladuje erotika.

Roman je berljiv in sodoben, hkrati pa grajen po klasičnih načelih. Dogajanje je postavljeno na slovenska tla, v majhno obmorsko mesto, vendar pa pisateljica vanj zajame tudi širši svet, saj nekatere osebe sodijo v t.i. elitno sfero in se gibajo povsod po svetu (Bombay, Rim, Pariz). V zgodbi pa prav tako najdejo svoj prostor tudi povsem običajni »mali« ljudje. Tu je ljubimec Dan, gospodinjska pomočnica Gabriela, stari slikar ter celo Jolanda, ki je vaška posebnica in v zgodbo vnaša vzdušje srhljivosti.

Viviana se sooča s seboj, razkriva površinskost razmerja s svojim možem ter spregleda njegovo avanturo z dokaj povprečno balerino Gogo. Moža prikaže kot površince, polovičarja, ki ima rad le sebe, svoj uspeh, do nje pa se vede tudi agresivno, ljubosumno, pogosto tudi žaljivo. Ko ji da vedeti, da je njena zvezda v zatonu, jo zelo prizadene, hkrati pa je to tisti ključni trenutek, ko junakinja spozna, da je zamudila tisti čas, ko bi lahko imela ob sebi nekoga, ki bi mu bilo mar. Tudi pri ljubimcu Danu zazna to površinskost, zato razmerje z njim prekine. V romanu prinaša nekaj svetlih trenutkov prihod novih oseb – njen prijatelj koreograf Bruno, gospa Klara s hčerko Jasmino, prihod Izakovih dvojčkov. Veliko junakinjinih misli pisateljica ponazori tudi na simbolni ravni. *»Staro figovo drevo Izak odžaga in ko to Vivian ugleda, zaječi: "Kdo ti je to storil? ... Kdo ti je to storil?" Ljubeznivega figovega drevesa ni več. Amputacija me boli, da kričim.«* (Fritz-Kunc 1991: 117)

V njej dozori odločitev o novem življenju. Zapusti moža in ta način življenja. S hudomušnim prijateljem Brunom se odpravi v svet. Ob njem najde moč za ponovni vzpon in sprejme ponudbo za ples v Rimu. Spet živi, a veliko lažje, saj se je znebila Izakovih okov.

Spremno besedo knjigi je napisal Ciril Zlobec: *»V tem vmesnem času je skoraj nekaj usodnega, katarzičnega, nekaj, kar je iz obrobnega postalo središčno, iz rutinskega ozaveščeno, iz površinskega rutinsko. Prišlo je torej do nerazdružljivega spoja med doživljajskim in spoznavnim v človekovi intimi. Vsa pozornost je posvečena detajlu, drobnim stvarim in trenutnim vzgibom, kar potrjuje vtis o bogastvu človekovega intimnega sveta. Roman je poln notranjih dogajanj in tudi notranja biografija glavne junakinje je razgibana in nepredvidljiva, čeprav ima sama pogosto občutek, da je v tem*

svojem vmesnem času tragično omrtvičena, nedejavna, vržena iz tira.» (v: Fritz-Kunc 1991)

Zlobec tudi meni, da roman nikakor ne sodi med t.i. lahka branja, temveč je resna in upoštevanja vredna literatura. Marinko Fritz-Kunc pa označi za izvirno, malce nenavadno, emocionalno intenzivno, prijetno berljivo, lirskorazpoložensko pripovednico (v: Fritz-Kunc 1991).

3.5 Borboletta

Gre za avtoričin prvi roman, ki se posveča problemu droge pri nas. Izdala ga je leta 1994 pri Državni založbi Slovenije. Roman je požel veliko pozitivnih kritik, saj je eden prvih pri nas, ki tako emocionalno in nazorno prikaže problem zasvojenosti.

Spremljamo prvoosebno pripoved mlade ženske, ki ima z Borboletto dveletnega sina Tima. Njenega imena ne izvemo, prav tako pa ne izvemo pravega imena njenega moža. Borboletta ga kličejo vsi, vključno z malim Timom, je pa tako poimenovana tudi vrsta španskega metulja, ki živi le eno noč. Naključje? Prav nasprotno! Lahko bi celo rekli, da gre za skrbno izbrano in zelo nazorno ime, kar nam potrdi tudi sama zgodba romana. Oba junaka sta mlada, stara nekaj čez dvajset let, zato sta v življenju še neizkušena. Ona je odraščala v ljubeči družini, oče je ugleden odvetnik, on pa svojega očeta ne pozna, še njegovi stiki s sestro so nepristni. Živita kar lepo življenje, saj ima ona v najemu majhno trgovinico z otroškimi oblačili. Njegove sanje pa so ostale neuresničene. Končale so se nekje na pol poti študija prava, ko si je želel odpreti privatno teniško šolo, a mu splet okoliščin tega ni omogočil. Zašel je v slabo družbo, se seznanil z Edom, ta pa njega z mamili. Ko se je zavedel, da je »not«, kot sam pravi v svojem slengu, je bilo prepozno. Začel se je peklenski ples v obroču droge. Iz njegove nežne narave začne sikati groza, v delčku sekunde se mr. Hyde spremeni v dr. Jekylla, kot zelo slikovito označi te spremembe pisateljica. Lačna kri terja svoj davek in pri tem ne izbira sredstev. Vso to gonjo, laži, prikrivanja spremljamo skozi pripoved Borbolettine partnerke. Je nevedna in nepoučena o drogi ter naivna, zato precej pozno spregleda moževo početje. A njena ljubezen do njega je močna, zato se naivno poda v boj proti drogi, ki ji uničuje srečo. Pripravljena se je boriti z njim, zanj! Njena družina ji je pri tem v slabo pomoč, še posebej

mama, ki njenega moža že od nekdaj ni sprejemala. Njegova sestra se ob klicu na pomoč umakne, saj z narkomani noče imeti opravka. Tako sta v tem boju povsem sama.

Pri nas narkomane zapirajo na psihiatrijo, kjer jih enačijo z alkoholiki in psihičnimi bolniki. Ali pa celo v zapor! Kaj kmalu potegne v kriminal tudi Borboletto. To pa je tudi zanjo preveč, zato se od njega odseli. Malega pelje k svojim staršem, sama pa sprejeme gostoljubje svoje babice. Ko se ga odloči zapustiti, razmišlja: *»Narkomanovo življenje je kot vrtinec v puščavskem pesku. Sebi in drugim meče pesek v oči. Z njim drviš in drviš, in to je poseben propad. Rešuješ minute, ure, morda dneve. Naprej ne vidiš! Ljudi gledaš v hrbet. Kot rešilni avto divjaš, da bi ne prišel prepozno. Tudi sebe prevažáš v njem. Svoje ubogo življenje! Narkoman ali ti, v vrtincu je vse prepleteno.«* (Fritz-Kunc 1994: 104).

Vendar pa tudi to, da ga zapusti, ne pomaga. Na vratih se izmenjujejo izterjevalci, preprodajalci, policisti in kriminalisti. Vstopajo v njen dom, v njuno življenje! Kar nekajkrat pridejo tudi reševalci, ki rešujejo Borbolettino življenje. Odločita se za zdravljenje s heptanoni, kar je takrat edina možna pot. *»Potuhnjene tabletk«* jim pravi ona, saj so le pesek v oči. Namenjene so rakavim bolnikom, zdravstvo pa jih uporablja za *»zdravljenje«* narkomanov! Skupaj z možem doživlja vsa ponižanja pri zdravnikih, moledovanja za recepte, neprestane očitke in opazke ... Vsa okolica jima daje vedeti, da sta sramota in le redki so, ki ju poskušajo razumeti. Večina pa njo z njim celo enači. Čeprav si po žilah ni pognala heroína, mora živeti po pravilih, ki jih postavlja droga. Naivna je, ker verjame, da ga bo njena prisotnost, njena ljubezen, rešila, ostali pa so nevedni, ker mislijo, da mu lahko pobegne. Borboletta se poskuša rešiti, a je droga v njem močnejša. *»Heroin je kot veliki H, ki sedi na zlatem prestolu. Okoli njega plešemo čarovniško kolo. Kogar se dotakne s palico, je žrtvovan,«* nam svojo grozo zaupa Borboletta (Fritz-Kunc 1994: 180).

Ni pa Borboletta edini, ki pleše peklenski ples. Izvemo, da sta bitko z drogo izgubila že Jocika in Stane, tu je še Bojc, lepi fant, ki bi bil zlahka maneken, če ... ČE?! Veliko jih je in družba jih še vedno ne želi videti. Borboletti zbudi upanje Mark, ki je odšel v Maroko, kjer dela na farmi hašiša. Heroína tam ni, zato se v upanju, da se reši zasvojenosti, poda z njim. Trdno je odločen, da mu bo uspelo in iz njegovih telefonskih klicev je spet razbrati načrte za prihodnost, nove cilje. Očiščen se vrača nazaj, a le do Barcelone, kjer ga zaprejo zaradi nekaj hašiša, ki so mu ga dali Mark in njegovi za na pot. V priporu krizira, ne zdrži in končno proda svoje telo in svoje dostojanstvo Arabcu, ki ga

oskrbi z zalogo za končni, zlati šus! Njej ostane le škatla z njegovimi stvarmi ter beležnica, v kateri je popisal muke svojih zadnjih dni. V njej Borboletta zapiše: »*Bog je v sedmih dneh ustvaril svet. Jaz sem v sedmih dneh zapora ubil človeka v sebi.*« (Fritz-Kunc 1994: 211)

Svojo plat zgodbe pa nam ona na kratko strne že na začetku knjige: »*Nikoli nisem okusila droge, ne zaznala sle po njej. In vendar sem plačala krut davek mojemu času. Heroin mi je pobral vse, kar se da pretehtati z denarjem. Vzel mi je tudi dom, varnost, mir, samospoštovanje in BORBOLETTO. Ljubezni ni bila dovolj. Prekleta lačna kri! Bila sem brezmejno nevedna in obupno sama.*« (Fritz-Kunc 1994: 9).

Marinka Fritz-Kunc nam želi sporočiti, da je droga tu, med nami in da je dovolj sprenevedanja. Kot je v dodatku ob koncu knjige zapisal doktor Milan Krek, ki se že vrsto let ukvarja z uživalci drog: »Čas je, da spremenimo odnos do nje in do ljudi, ki so postali njena žrtev. Na potezi smo mi, kajti oni so v ilegali zaradi nas, ki jih nočemo sprejeti medse kot bolnike, potrebne pomoči.« (Krek v: Fritz-Kunc 1994: 215)

Pisateljica je roman posvetila »*fantu, ki je imel rad planine*«. Poznala ga je, saj je bil dober sinov prijatelj – Primož H., takratni pevec glasbene skupine Njet, in njegova tragedija jo je globoko presunila, tako močno, da je njegovo zgodbo prelila na papir. Presunil jo je njegov videz, saj si je nekoga, ki uživa heroin predstavljala povsem drugače. Namesto propadlega človeka, izmozganega narkomana, je spoznala lepega, visokega fanta, ki je v sebi nosil strup. Opisala ga je že leta 1992 v knjižici *Postaja Death*: »*Imela sem srečo, da sem delila pogovor z mladimi, prikupnimi fanti in dekleti. Takšen je bil tudi Primož H., ki je rekel – Rad imam planine ... V kratkem se bom odpravil ... Ven iz Ljubljane, v hribe ... Pogledaj, nisem džanki. Nobenega vboda nimam. – Bil je športnega videza. Rad je tudi risal ... nekaj dni kasneje je umrl na overdosu. Njemu posvečam roman Borboletta, ki izde letos.*« (Fritz-Kunc 1992: 3).

Spremno besedo knjigi je zapisal Ciril Zlobec, ki je še posebej izpostavil izpovedno emotivnost zgodbe, tako da je že bliže pričevanju kot fabuliranju. Romaneski konflikt je zasnovala na bipolarnosti; na eni strani brezmejna ljubezen, ki poskuša rešiti, kar je že v naprej izgubljeno, ter popolno sesutje zasvojenčeve osebnosti na drugi. Pisateljičin izraz je skop, zgoščen, z minimalnim estetskim izrazjem, saj je v ospredju predvsem problem in niti ne zgodba (Zlobec v: Fritz-Kunc 1994: 5). Pripoved je prepričljiva. Avtorica se trudi čimbolj verodostojno opisati vso grozo in obup, ki spremljata odvisnika in njegove bližnje.

Vse skupaj potrjuje tudi sleng, ki ga uporabljajo narkomani (npr. *spucaj denar, zadevala se je, hors, džanki, trip, overdose*).

V tragični konec vplete tudi pesem, ki jo je Borboletta spisal v zaporu. Le-to je h knjigi prispeval avtoričin sin Žiga Fritz-Kunc. V njej strne vso osamljenost narkomana, osamljenost, ki je vzrok in posledica »hudičevega objema«.

Ciril Zlobec tudi zapiše, da je roman *Borboletta* krasen primer nekdanj angažirane literature, predvsem v moralnoetničnem smislu in v smislu etike ljubezni (v: Fritz-Kunc 1994: 5).

Marinka Fritz-Kunc nas želi postaviti v odnos moralne soodgovornosti in s tem romanom ji je še kako uspelo. Roman je lepo, gladko berlživ in se razvija premočrtno.

3.6 Zbogom, prijatelj moj!

Roman je izšel leta 1999 pri Prešernovi družbi in je prvo avtoričino delo, ki se ukvarja s povsem novo tematiko, z drugače zaznamovanimi ljudmi. Gre za novo zgodbo o drugačnosti in osamitvi, za okuženost z virusom hiv. Že v uvodu v branje naletimo na nagovor okuženim, ki priča o grozljivi osamitvi, kadar si okužen. S tem se srečuje tudi Tisa, ki je glavna junakinja romana.

Morda ni naključje, da ji je pisateljica izbrala prav to ime, saj velja drevo tise za zelo žilavo in trpežno, zato lahko dočaka tudi dvesto let. Naša Tisa mora imeti vsaj majhen del te trdoživosti, da lahko bije bitko, ne le z boleznijo temveč predvsem z ljudmi, ki jo obdajajo. Njeno življenje se razdeli na dve življenji; pred okuženostjo in po njej. Tisa je veljala za pametno dekle, nadarjeno violinistko in lepotic. Na nekem gostovanju z orkestrom v Londonu ji nekdanja sošolka Biba, ki dela tam kot manekenka, odpre vrata v svet jet-seta. Tisa proti svojim načelom in svoji naravi podleže čarom modnega fotografa Jasona ter z njim preživi noč. Po vrnitvi domov se njuna zaljubljenost na daljavo ohladi in vsak po svoje nadaljujeta z življenjem. Kmalu jo Biba seznanj z novico, da Jason umira za aidsom! Takrat se za našo junakinjo začne drugo življenje. Testiranje krvi potrjuje kruto stvarnost, da sedaj ni več sama, temveč z njo sobiva tudi virus. Tisa bje svoj notranji boj, išče smisel za življenje in upanje.

Glavna junakinja Tisa izhaja iz dobro situirane, malomeščanske družine. Oče je zaposlen človek, a ob hčerini bolezni vedno znova najde moč in čas, da se bori za njeno zdravje. Ničesar ji ne očita, sprejme kruto dejstvo in dela le na tem, da bo hčeri lažje. Žal pa je pravo nasprotje Tisine mati, ki se navkljub izobrazbi biologinje panično boji hčerine bolezni. Nezmožna je materinske ljubezni, celo užaljena in ogorčena nad Tiso in njeno usodo. Podrl se ji je svet idealne družine in idealnega otroka. V svoji sebičnosti ne opazi Tisine potrebe po pripadnosti, tolažbi in materinski ljubezni. Hči je v njenih očeh kriva in zato nevredna življenja. Tiso boli, da doma ni več domačnosti. Mati je ves čas na preži, razkužuje vse, česar se Tisa dotakne, najhuje pa je, da ne mine niti dan, da ji ne pozabi očitati njeno lahkomišelnost v Londonu. Dotikov med materjo in hčerjo ni več, kar Tiso spomni na dedka, ki je umrl zaradi raka na pljučih. Objemi in poljubi so bili prepovedani, imel je lasten jedilni pribor, vse se je pomivalo in razkuževalo ... Tisa sedaj na lastni koži občuti njegovo nesmiselno osamitev. Zaradi vse pogostejših preprirov z materjo se odseli v dedkovo hišo na deželi, kjer si celi dušo in telo.

V Tisinem življenju pa je tudi nekaj oseb, ki jo podpirajo in bodrijo. V prvi vrsti je tu očetova teta Vanda, verna in topla oseba, ki nudi Tisi skorajda materinsko ljubezen. Pomaga ji zaživeti v dedkovi hiši in upa, da se bo čim prej našlo zdravilo za nečakinjo. Pozitiven lik je tudi Tisina najboljša prijateljica Linda. Tisa ji pove o svoji okuženosti in po prvem šoku ji Linda še vedno nudi prijateljstvo. Poznata se že dolgo in skupaj sta sanjarili o fantih, družinah in karieri. Linda je s svojim partnerjem Žanom srečna in to si želi tudi za Tiso. Predstavi ji Erika, mladega odvetnika, ki pooseblja vse tisto, o čemer sta kot najstnici sanjarili. Vendar pa se mu Tisa ne zaupa. Boji se izgubiti prijateljstvo z njim, če bi izvedel za okužbo. Erik si želi biti več kot le njen prijatelj in ne razume njene zadržanosti. Tisina želja je, da umre »čista«, torej brez greha, da koga okuži, brez krivde kot jo je do smrti v sebi nosil Jason, ki jo je okužil.

Vzporedno s Tisino dramo se odvija še ena. Tisa igra v orkestru violino, orkester je njena druga družina. Vodi jih zelo očetovski dirigent, Tisi pa sta najbolj k srcu prirasla klarinetist Sašo in pianist Albert. Žal se Sašo vse bolj vdaja kokainu, Albert pa doživi prometno nesrečo s svojim novim športnim avtomobilom. Leži v komi in Tisa ga redno obiskuje. Pri njem objokuje svojo in njegovo nesrečo, obuja spomine na življenje v orkestru in ga bodri. Žal Albert umre in njegova smrt je prelomnica za Tiso. On ni imel

možnosti, njegovo telo na nesrečo ni bilo pripravljeno, Tisa pa se še lahko bori ... mora se boriti!

Avtorica v zgodbi poudari pomen človekove odločitve za življenje, pomembnost okolice bolnika, predvsem pa odgovornost posameznika, ki je okužen, do družbe. To, kar se je zgodilo glavni junakinji, se ne bi smelo dogajati. Nihče ne bi smel biti za majhen greh kaznovan s tako hudo boleznijo. Podlo in, milo rečeno, neodgovorno od Jasona je bilo, da se ni šel testirati za virus hiv, čeprav je vedel, da je za aidsom umrla njegova fotografska muza, s katero je bil intimen. Bolezen je posredoval naprej in tako uničil življenje še Tisi ter njenim bližnjim. *»Greh z Jasonom je premajhen, da je sedaj virus hiv moj rabelj. Kletev ne pride iz mojih ust. Nikogar bi ne mogla prekleti in ne obtožiti.«* (Fritz-Kunc: 116)

Avtorica želi z gladko tekočo pripovedjo potrkati na vest vsem že okuženim, hkrati pa opomniti vse, kako hitro se ti lahko življenje spremeni zaradi ene nespametne poteze. Tudi tokrat je pripoved prvoosebna, s čimer postane še bolj prepričljiva. Dogajanje je postavljeno v nam znano okolje, družina je povprečna, s čimer je avtorica poudarila na možnost okuženosti tudi za našimi vrati. Vzgib za pisanje je pisateljica dobila v resnični osebi, dekletu Petri, ki je delala kot fotomodel in je živela v Ljubljani. Pisateljica je želela vsem sporočiti, da je to problem, ki se tiče tudi nas, saj je prisoten tudi v našem okolju. Pred hiv-om ni varen nihče, ubežijo mu le tisti, ki se držijo pravil varne spolnosti. Danes mladi ljudje potujejo po svetu veliko več kot nekoč in nevarnost preži povsod. Eno nepremišljeno dejanje ti lahko sesuje svet, zato je nujno ozaveščati vse, še posebej mladino.

Roman je nov avtoričin prispevek o težavah našega časa, ki opominja in skozi zgodbo tudi vzgaja bralca. Spremno besedo je napisal Igor Bratož, s strokovnega vidika pa jo je pospremil obalni zdravnik Peter Bossman.

3.7 Kam grejo ptice umret

S tem romanom pisateljica zaključuje desetletni projekt, s katerim je želela demistificirati drogo in kateremu se je tako močno posvetila. Izšel je leta 2001 pri založbi Karantanija.

Roman se začne retrospektivno, tako nas že na začetku seznanja s tragičnim koncem ene izmed dveh glavnih junakinj.

Zgodbo nam sicer pripoveduje Nina, ki je najboljša prijateljica Gale, s katero sta tudi sošolki. Nedolžen avtoštop seznanja Galo z Markom, v katerega se noro zaljubi, ta pa jo izkoristi in vpelje v svet drog. Celotno dogajanje se odvija v zadnjem letniku srednje šole in tako se pisateljica dotakne tudi nesmiselnega točkovanja šolskega uspeha, ki marsikomu prepreči vpis v nadaljnje šolanje in ga tako že v samem začetku zatre.

»Pol točke manj in namesto veterinarke bom morala vpisati izredni študij kajvemčesa«, se oglasi Zalika, ki v naprej ve, da ne bo preseгла dobrega uspeha. Že od majhnega je hodila z očetom veterinarjem na teren, pomaga mu v njegovi privatni ambulanti, sedaj pa ji bodo točke odžrle vpis na izbrano fakulteto. (Fritz-Kunc 2001: 58)

Gala in Nina sta sicer odličnjakinji in resnično najboljši prijateljici, a njuni družini se povsem razlikujeta. Nina živi sama z mamo, oče se je ustrašil očetovstva in odšel. Mama dela v zdravstvu in z Nino imata lep odnos, ki temelji na odkritosti in zaupanju. Tega pa ne moremo reči za Galino družino, kjer vlada strahospoštovanje in vsak igra svojo vlogo. Mati je po poklicu »gospa«, očeta zanima le hčerin šolski uspeh. Nudita ji vse, jo zasipavata z darili, le toplih in pristnih družinskih odnosov ne poznajo. Zato tudi ne preseneča dejstvo, da ne opazijo Galinega početja in si zatiskajo oči pred resnico. Mark je preprodajalec mamil in zvodnik ter je od Gale starejši deset let. Popolnoma prevzame oblast nad njo in to se kmalu pozna tudi v šoli, kjer Gala pogosto izostaja od pouka, ne sledi več dogajanju in si pokvari učni uspeh. A ravno zaradi dobrega slovesa iz preteklosti, jo nihče ne spregleda. Odpuščajo ji in ji opravičujejo njena dejanja. Jo pa pravilno oceni Nina, kateri se tudi Gala zaupa, ko je že dovolj na tleh. Zaradi ožigosanosti zasvojenecv v današnji družbi pa ji ne dovoli, da bi ji poiskala pomoč in se želi iz zasvojenosti rešiti sama. Kljub Ninini požrtvovalni pomoči pa ji to ne uspe.

Pri Gali so v prvi vrsti odpovedali starši, ki nasedajo njenemu zunanjemu videzu, ki ga droga še ni spremenila, saj je na zunaj še vedno živahno dekle. Nina ugotavlja, da je naš zunanji videz naša scenska preobleka in da je Gala mojstrica varanja ljudi. Pri pomoči je odpovedala tudi psihologinja iz ambulante za odvisnike, ki je v svoji praksi spoznala preveč takih primerov in se z njimi ubada le še rutinsko. Je zgolj »diplomirana strokovnjakinja, ki brska po Galini duši kot po smeteh«, nam pove Nina. Gala sama pa je mnenja, da psihologinja s kirurško natančnostjo secira njeno življenje in ga po koščkih

spravlja v svoje zabeležke. S svojimi besedami jo povsem demoralizira, zato Gala v njej ne najde zaupnice.

Tudi zdravnik ne najde poti do Gale. Zanj pravi, da zaradi gozda ne vidi dreves. Tudi Nina, ki jo tja le spremlja, spozna, da vse mečejo v isti koš, čeprav je razlika med njimi velika.

Na žalost je tudi razred naletel na takšno razredničarko, ki si v štirih letih ni uspela pridobiti otrok na svojo stran, zato bi bilo iluzorno pričakovati, da bi se ji otroci zaupali. Tako se prijateljici sami spopadata s prekleto drogo.

Pisateljica nam zelo nazorno opiše gonjo za rešilnim odmerkom, organiziranost in vedenje tistih, ki na račun odvisnikov bogatijo, Galine brezupne poskuse pobega iz tega začaranega kroga. Skozi pripovedovanje Nine lahko skoraj začutimo nemoč Gale v boju z odvisnostjo. Resnica je prišla na dan prepozno, vid so ljudem zameglili stereotipi o zasvojenosti in Gala svoj boj izgubi.

Ninina pripoved naredi zgodbo osebno in zato tako pretresljivo. Tragično pri vsej zadevi pa je dejstvo, da se je vse to tudi v resnici dogajalo. Avtorica je posvetila roman Sonji, ki je zares obstajala, bila celo odlična učenka srednje zdravstvene šole v Mariboru, ki je pisala pesmi, a jo je heroin potegnil v prezgodnjo smrt. Na koncu romana je avtorica objavila 15 Sonjinih pesmi v rokopisu in prav vse govorijo o njeni težki borbi za preživetje.

Seveda pa se v romanu najde tudi nekaj ljudi, ki imajo posluh za mladega človeka, a zaradi slabih izkušenj z odraslimi, Gala ne najde poti do njih. Tak je na primer ravnatelj šole in Ninina mati. Avtoričin namen nikakor ni očrniti vseh, ki se z odvisniki trudijo, hoče pa prikazati, kako lahko splet okoliščin in nerazumevajočih ljudi povzroči, da umre mlad človek. Marinka Fritz-Kunc si ves čas prizadeva za osveščenost mladega človeka, poudarja preventivo in znova in znova spoznava, da je najučinkovitejša preventiva poseg v srce, pa najsi bo to pisana ali izgovorjena beseda. *»Kako trdoživ sovražnik so mamila, ne ve nihče, dokler se sam ne spopade z njimi. Ko jim že daješ roko v slovo, te podrejo od zadaj.«* (Fritz-Kunc 2001: 75).

Naslov romana je avtorica vzela po Galinem vprašanju ali, bolje rečeno, njenemu zavedanju, kako blizu prepada je. Sošolec Bor, ki je tudi Galin največji občudovalec, ji je za rojstni dan podaril ogrlico s perjem neke eksotične ptice. Ko si jo je Gala nadela okoli

vratu, je vprašala Nino, kam grejo ptice umret. Avtorica je tako naredila nadvse lepo primerjavo Gale s ptico, ki ne sodi v svet mamil, je preveč nežna, nedolžna in nerazumljena ljudem, ki jo obdajajo. Vidi jo le njeno zunanost, ki je krinka za njeno razboleno dušo.

Marinka Fritz-Kunc želi potrkati na srce vseh tistih, ki imajo možnost delati z mladimi ljudmi, na srca staršev, učiteljev, psihologov, zdravnikov in drugih, predvsem pa želi seči do srca mladega bralca. Problem droge je problem vseh nas in ne smemo si zatiskati oči pred njim. Žal je večinska miselnost ljudi še vedno taka kot jo pove v nekem pogovoru Nina svoji mami: *»Za zdravnike, psihologe, socialne delavce, policiste in tiste, ki delijo službe, so le narkomani! Eden več ali manj, živ ali mrtev, nihče ne bo odgovarjal za to!«* (Fritz-Kunc 2001: 100)

Avtorica romana ponovno posega po jasnih, kratkih stavkih, ki v svojem nizu dosledno pričarajo vzdušje določenega trenutka. Uspejo ustvariti napetost, žalost, občutje razočaranja in nemoči, ali pa tisto brezskrbno veselje, ki ga je zmožen le mlad človek. Poslužuje se slengovske govorice narkomanov, kar nam da vedeti, da zelo dobro pozna področje odvisnosti, nam pa nazorno približa ta svet tudi skozi jezik.

3.8 Modri pulover

Roman odpira povsem novo temo, problematiko družinskega nasilja, ki je vse prepogosto skrito očem okolice. Vzgib zanj je pisateljica ponovno našla v resničnem življenju, saj jo je močno pretresel samomor dveh mladih ljudi v njeni bližini. Roman je izšel leta 2003 pri založbi Partner graf iz Grosuplja.

Zgodbo nam pripoveduje šestnajstletna Ana. Nadvse prepričljivo nam podaja resnico o svoji družini, ki je navzven povsem običajna, v sebi pa skriva vse polno omejitev, zanikanj, nasilja in na ta način globoko zaznamuje življenje Ane in njenega starejšega brata Klasa. Njuna starša sta dobro situirana; mati je zaposlena v zdravstvu, oče v dobro stoječem podjetju, a oba vlečeta za seboj izkušnje svojega otroštva. Kar naprej morata poslušati njune očitke, še posebej oče misli, da je s tem, da imata kje jesti in spati, storil vse.

»Kaj misliš, za koga delava z mamó? ... Za vaju s Klasom, da imata lep dom. Moj oče je pil in večkrat sem bil lačen kot sit. Tepel je mojo mamó, mene in brata. Zaobljubil sem se, da moji otroci ne bodo nikoli lačni. Sam sem se pregrizel skozi srednjo šolo in si ob delu prigaral visoko izobrazbo. Nič mi ni bilo podarjeno, zato ne bom trpel neposlušnosti svojih otrok.« (Fritz-Kunc 2003a: 17)

Mati nastopa v družini le kot figura, ki postavlja na stranski tir svoje ambicije in daje prednost moževim. Za vsako ceno želi ohraniti družino in je nalašč slepa za moževe izpade. Ne poseže vmes, ko bi morala in se vse prepogosto podreja njegovim zahtevam. Do otrok ne zna biti mati, ki bi ju poslušala in jima poskušala pomagati, temveč skrbi le za to, da so njune osnovne fizične potrebe potešene. Ob takem možu se je nalezla njegovih načel, mišljenja. Opravlja poklic »soproge« in le kdaj pa kdaj jo najde Ana objokano, pa še takrat ne prizna, da si je življenje svoje družine predstavljala drugače. Ana pravi, da je njena mati brezimna.

Ana in Klas sta sicer povsem običajna otroka. Šola jima gre dobro, Klas študira elektrotehniko, zanima ga šport, za dekleta pa še nima časa in volje. Tudi Ana je pridno dekle in pravkar doživlja obdobje prve simpatije Davida. Vse to pa pred starši skriva, saj ve, da ji tega zagotovo ne bi odobraval. Stalno ju nekaj sumničita, povezujeta z drogami in kriminalom, postavljata »horalegalis« in omejujeta njuno druženje z vrstniki. Njun oče je prikriti pijanec, pije doma, skrivaj in tega ne priznava. Alkohol v njem še spotencira vlogo »mačo očeta« in postane nasilen. Žena je ob tem le tiho, pa čeprav gre za precej hude oblike fizičnega nasilja in bi ga morala prepoznavati že po svoji stroki, saj je zdravstvena delavka.

Ani je na ta način onemogočeno normalno odraščanje, druženje s sovrstniki, saj ima kar naprej postavljene neupravičene prepovedi in nesmiselne omejitve s strani staršev. Zanj je odhod v kino le iluzija in si zanj sploh ne upa vprašati. Za Klasa je drugače, saj je drugega spola, starejši in ne pusti se več omejevati. Ana si tako svojo družbo lahko najde le skrivaj. Tako jo na enem od skrivnih potepov David seznanj s svojim konjem Adanom. Ana ga takoj vzljubi in si zaželi obiskovati jahalno šolo, a kaj, ko si tega ne upa doma niti omeniti. Njeni dnevi potekajo monotono, na relaciji šola – dom, najhujše pa so nedelje.

»Ob nedeljah čas stoji. Klas se ne premakne iz svoje sobe, jaz pa pomagam mami pospravljati po hiši. Očeta že od jutra ni doma.« (Fritz-Kunc 2003a: 39). Nedelje pa so tudi čas, ki je namenjen družinskim izletom, ki pa so vedno ponarejeni in se končujejo z

očetovo opitostjo in prepiri. Po enem takšnih izletov Ana pobegne v zavetje hipodroma, kjer se za celo popoldne prelevi v srečno dekle. Domov pride šele po polnoči, potem, ko se ji je v misli prikradla tudi tista o samomoru, a jo je k sreči odgnala. Nihče ne ve, v kakšnih pritiskih odraščča, le Klas, ki si deli njeno usodo. Je njen zaupnik, z njim se lahko pogovarja in prav on ji je za šestnajsti rojstni dan podaril modri pulover, v katerega se Ana tako rada zavije, kadar je žalostna in išče uteho. *»Modre barve je, kakor so modre Klasove oči, kakor je modro nebo, kakor je modro morje, kakor je modrih na tisoče stvari in modre so tudi modrice na Klasovem telesu ... «* (Fritz-Kunc 2003a: 19).

Knjiga se zaključí, ko je Ana priča očetovemu udarcu Klasa in le-ta pade vznak po stopnicah. Dan kasneje, jo Klas povabi na kosilo, kjer se nenadoma zgrudi. V bolnici zdravniki ne zaznajo pravega vzroka poškodbe in tudi oče se ne izda. *»Moj sin!« stoka očka, da bi za prizor lahko prejel oskarja.* (Fritz-Kunc 2003a: 103). Ana po obisku v bolnici odide na hipodrom, kjer si ob konju nabere moči za naslednji korak – prijaviti gre očeta!

Pisateljica nam že v uvodu pove, da bi ta zgodba imela drugačen epilog, če bi lahko pisatelji v svojih zgodbah razkrivali prava imena in identične dogodke. Da, v realnem življenju je tak konec skorajda neverjeten, saj so otrokom na tako trnovi poti odraščanja že v osnovi pristrizene peruti. Njihova samozavest je ničelna in moči za tak presek dogodkov nimajo.

Marinka Fritz-Kunc je tudi v tem romanu ostala zvesta sami sebi in svojemu slogu. Usmerjena je predvsem na doživljanja posameznika, na medosebne odnose. Ponovno se dobro vživlja v čustva mladostnice, v njeno iskanje bližine in distance s tistimi osebami, ki so ji v življenju najbližje.

Njen stil pisanja ostaja enak. Kratki, jasni in nedvoumni stavki, ki v sebi nosijo sporočilni naboj. Pripoved je ponovno prvoosebna in je pisana v sedanjem času. Le sem ter tja se poslužuje skokov v preteklost, ko s spomini še podrobneje oriše dogajanje v sedanjosti. Tako se na primer spomni sankanja v otroštvu, pri katerem se je poškodovala, Klas pa je kasneje doma nosil posledice za to.

3.9 Punčka v ogledalu

Roman je zadnji v vrsti romanov Marinke Fritz-Kunc in tudi ta odpira povsem novo tematiko. Pisateljica se je v problem poglobila s pomočjo doktorske disertacije neke zdravstvene delavke. Roman je izšel pri založbi Karantanija leta 2003 in je uvrščen v zbirko uspešnic za najstnike NAJHIT.

Tokrat se pisateljica loti motenj v prehranjevanju, ki so se prav v tistih letih bolj razkrile javnosti. Anoreksija in bulimija sta bili dolgo časa skriti in tako le problem posameznika, danes pa družba te bolezni bolj pozna in ju obravnava drugače.

Že sama naslovnica dobro ponazori poanto knjige. Pripravila jo je Marta Lamovšek in sicer prikazuje razbito fotografijo punčke. Spremno besedo knjige je prispeval Tadej Čater.

Glavni lik romana je povsem vsakdanje dekle Šana, ki pa je prvič doživela neuspeh, ki jo je globoko pretresel. Želela si je postati zdravnica, a ji je točkovanje za vpis na fakulteto omogočilo le izredni študij prava. Živi v hiši skupaj s staršema in babico, slednja pa ima na življenje njene družine še vedno močen vpliv. Oče jo kot sin še vedno ubogljivo posluša in nikoli ne presliši njene želje po igranju šaha. In prav oče in babica sta tista, ki od Šane zahtevata, da študij prava tudi konča, pa čeprav to ni v skladu z njenimi željami. Edina, ki jo razume, je mati, ki je na lastni koži preizkusila kako je, če se moraš ukloniti drugim in pozabiti na svoje potrebe. Tudi sama je morala prekiniti študij ekonomije, dati prednost za izobraževanje možu, tako da sedaj dela v banki, čeprav je njena tiha in neizpolnjena ambicija delo v turistični agenciji.

Šanini dobri prijateljici sta Maja in Beba. Dekleta se poznajo že od malih nog in so vse do sedaj veliko časa preživele skupaj. Maja je prava lepotička, ki pa s svojim videzom ni prav nič obremenjena. Neuspeh pri vpisu je sprejela zelo razumsko, hodi na predavanja in poskuša iz vsega potegniti najboljše. Njeno pravo nasprotje pa je Beba, ki se je uklonila materini volji, se izučila za frizerko in sedaj dela v materinem salonu, s čimer je uresničila predvsem materine ambicije. Svoj uspeh in rešitev izpod materinega vpliva pa vidi v manekenstvu. Vsak svoj dan podredi uresničitvi tega cilja, zato hitro zapade pod vpliv trenda v manekenstvu, da morajo biti dekleta »idealnih mer«. Debelost v otroštvu in s tem povezane zmerjavke vrstnikov jo tako zaznamujejo, da jo privedejo do motenj v hranjenju. Velik delež odgovornosti za to pa nosi tudi materina poklicna deformiranost z lepoto.

Vendar pa Beba svojo bolezen izvrstno prikriva. Njenima prijateljicama niti na misel ne pride, da so njene muhe, občasna napadalnost in hitra menjavanja razpoloženj posledica njene bolezni. Pogosto namreč izraža opazke na račun debelejših ljudi, kar pa nehote povzroči, da se tudi Šana začne ogledovati v ogledalu. Čedalje bolj pogosto se ji zdi, da je predebela in da bi morala shujšati. Njeno načeto samozavest zamaje tudi povsem nedolžna babičina opazka, da kruh redi. Odloči se, da bo shujšala in nato po cele dneve ne zaužije nič, zvečer pa jo lakota prisili, da poje vse, kar vidi, v gromozanskih količinah. Slaba vest zaradi prenažiranja jo sili k bruhanju in kmalu tudi sama zapade v začaran krog.

Šana je nesrečna, saj domači ne razumejo njene želje po spremembi študija. Zavidava Maji, ki je s tem neobremenjena, in Bebi, za katero se zdi, da je s svojim življenjem zadovoljna. Čedalje bolj se zapira vase, ne hodi več na predavanja, vse svoje misli pa usmerja k hrani. Preokupiranost s hrano zapolni boleča čustva razočaranja, nesamozavesti in jeze, prenažanja so njena tolažba, z bruhanjem pa si nato miri slabo vest. V ogledalu se, glede na njeno trenutno razpoloženje, izmenjujeta podobi bajse in punčke. Okolica je slepa za njeno početje ali pa njene slabosti in omedlevice zaradi lakote zamenjuje z drogiranjem, kot ji nekoč očita sošolec.

Prva, ki spregleda Šanino početje, je prav Beba. V pogovoru ji razkrije svojo skrito plat življenja. Sooči jo s posledicami takega početja (izostanek menstruacije, rana na želodcu, jemanja diuretikov in odvajal, anemičnost, perforacije požiralnika, okvare ledvic in drugo), kar si Šana sicer dobro zapomni, a še vedno taji svoje početje. Ne prizna si, da je tudi sama podlegla tem motnjam. Nad Bebino pripovedjo je šokirana, saj prijateljice nikoli ni povezovala s temi težavami. Z Majo sta ji zavidali pogosta potovanja, zdaj pa je izvedela, da so bila le-ta zgolj neuspešni poskusi zdravljenj na raznih klinikah za motnje hranjenja. Ob koncu pogovora ji Beba zaupa telefonsko številko svoje psihologinje. Le-ta ji kasneje zaupa Bebino zgodbo: *»Bebina drama se je odvijala v telesu namesto v njenem inteligentnem umu! S svojim telesom je ravnala kot s stvarjo, ki je ločena od jaza in ga moramo nenehno popravljati in izboljševati. Vsak pridobljeni kilogram je pomenil zanjo propadanje njene osebnosti ter neuspeh. Njena predstava o moči in vzbujanju ljubezni je bila vitkost! Prepričana je bila, da so debela telesa zunanji znaki ljudi, ki v sebi ne veljajo veliko«* (Fritz-Kunc 2003b: 135).

Napočil je dan, ko je Bebi uspel njen življenjski cilj – zmaga na tekmovanju manekenk in podpis pogodbe za delo v Milanu. Videti je srečna, tako pravi Maja, a Šana ve, kako

težko je Bebi uspel njen prodor. Čedalje bolj se zaveda nevarnosti svojega početja in zgrožena je nad dejstvom, da ves njen dan obvladuje bolezen. Sama pravi: »*Zopet jem in bruham kakor perpetuum mobile. Tako veseljačim že več kot teden dni*« (Fritz-Kunc 2003b: 118). Opogumi se in pokliče Bebino psihologinjo, ki ji svetuje pisanje dnevnika. A mora se zgoditi še kaj hujšega, da se odloči za zdravljenje. Najprej jo pusti na cedilu njeno telo, odpovedovati ji začnejo ledvice, ključni moment, ki premakne njeno miselnost, pa je vest, da je Bebi zaradi srčne aritmije odpovedalo srce. Prijateljčina smrt jo strezni do te mere, da se zaupa domačim in odide na zdravljenje.

Tokrat avtorica romana poseže v novo problematiko družbe in osvetli problem motenj hranjenja. Pritiski modnih trendov na tako ranljivo populacijo, kot so dekleta v najstniških letih, so danes vidni bolj kot kdajkoli prej. Če se jim pridružita še načeta samozavest in nerazumevanje okolice, predvsem družine, je to lahko idealna formula za pogubo. Videz postaja vse pomembnejši na vseh področjih našega življenja in miselnost mladih deklet obrne do te mere, da v ogledalih vidijo le spačeno podobo tistega, kar so v resnici. Pomembna je le še zunanost, a ta ne more biti lepa, če je notranost bolna. Da pa to ugotovitev sprejmejo dekleta, ki se soočajo z motnjami hranjenja, je potrebno dolgo časa. Na novo si morajo zastaviti cilje, se sprejeti takšne, kot so, si na novo zgraditi samozavest in miselnost o lepem. Za vse to pa je najprej potreben pogum in ogromno truda, da s svojim uničevanjem prenehajo.

V Sloveniji je danes na voljo dovolj programov, informacij o motnjah hranjenja, premoremo že tudi Kliniko za motnje hranjenja, a najpomembnejše je še vedno ozaveščanje družbe. In prav to je s to knjigo uspelo Marinki Fritz-Kunc.

4 OSTALA DELA MARINKE FRITZ-KUNC

Avtorica je do danes napisala devet romanov, ki sodijo v opus družbene literature. A to je le del njene plodovitosti. Njeno delo so tudi dokumentarna knjižica *Postaja Death*, radijske igre in dve literarni biografiji.

4.1 Postaja Death

Izredno dejavna je bila oz. je še vedno na področju boja proti odvisnosti od prepovedanih drog. Leta 1992 je tako nastala drobna dokumentarna knjižica *Postaja Death*. Naravnost presunjeni smo, ko preberemo teh trideset strani, na katerih avtorica odkriva usodno zaznamovanost tistih, ki jih je droga zvalila v svoj objem. Preko izpovedi mladih narkomanov, skozi besede prizadetih staršev in odlomkov, takrat še neobjavljenega, romana *Borboletta* nam razkriva ta problem pri nas, predvsem pa nas opozarja na njegovo razširjenost in potrebo po njegovi resni obravnavi. Pripovedi v knjižici so resnične, za njimi stojijo zares živeči ljudje. Knjižico lahko upravičeno pojmuje kot dokument nekega časa. Naniza nam nešteto usod, drobcev iz vsakdana odvisnikov in na ta način bralcu avtentično prikaže pekel mladih odvisnežev, ki jim ritem življenja narekuje droga, za katero so pripravljene uničiti nekdanje zvesto prijateljstvo, zavrniti pomoč staršev, zaiti na pot kriminala, ustrahovanj ..., a hkrati živijo z upanjem, da bodo našli pot iz takega sveta.

V zaključnih besedah, naslovljenih »*Brez njih bi ne mogla napisati Postaje Death*«, pisateljica zapiše, da je spoznala, da so se iz pekla odvisnosti rešili le tisti, ki so v sebi prelomili iglo, v svoji zavesti in prepričanju. (Fritz-Kunc 1992: 31)

Knjižica je izšla leta 1992 v samozaložbi v Piranu in je del projekta *Demistifikacija droge*, s katerim se je avtorica aktivno vključila v boj proti mamilom. Hkrati s *Postajo Death* se je v projektu predstavil tudi videofilm o enem dnevu življenja mladega narkomana z naslovom *Mississippi* in glasbo Janeza Bitenca, plakat, kasneje pa še roman *Borboletta*. Projekt je bil namenjen predvsem ozaveščanju mladih, kajti prav mladi morajo izvedeti, da droga ni zanje in da se je ne smejo dotakniti, kot se ne smejo dotakniti žic, po katerih teče električni tok, kot je v oddaji za Radio Trst povedala Irena Žvanut (*Kulturni dogodki na RAI – Radio Trst*, 29. maj 1992).

4.2 Radijske igre

Marinka Fritz-Kunc pa se je lotila tudi pisanja radijskih iger. Zelo uspešna je bila njena otroška radijska igra *Pomahaj lastovici* iz leta 1988, ki jo je napisala na povabilo Ervina Fritza. Gre za zgodbo o dečku, ki je po naključju našel zablodelega škrata Žbundula in z njegovo pomočjo zmagal v matematiki, tenisu, pretepu ... Iz navadnega dečka je postal prvak v vsaki stvari. Ker pa Žbundul ne more preživeti v našem umazanem ozračju in ne more piti naše umazane vode, se na hrbtu lastovice vrne v svojo deželo. Pred odhodom pa dečku zaupa še recept, kako ostati prvi: z voljo, vztrajnostjo in učenjem. *Pomahaj lastovici* je zabavna in vzgojna radijska igra, ki ji je posebno vrednost dodala še njena realizacija na radiu, saj je bila domiselna in tehnično dovršena.

Leta 1990 izide avtoričina druga radijska igra z naslovom *Tam doli pa cveti magnolija*, katero je avtorica napisala pod vplivom izkušnje nerazumevanja v družini in s tem posledično samomora mladega fanta.

Leta 1997 je Radio Slovenija predvajal njeno naslednjo radijsko igro *Lačna kri*. Gre za dramo v treh delih, v kateri je avtorica skušala prikazati nevednost staršev in neprepoznavnost zasvojenosti z drogami, dokler ni že prepozno. Drama je nastala pod vplivom multimedijskega projekta *Demistifikacija droge* že leta 1990. Zaradi aktualnosti teksta, odlične dramaturške obdelave, igre in režije, je drama vzbudila veliko mednarodno zanimanje in je na mednarodnem festivalu radijskih iger novembra 1998, kjer je sodelovalo 54 držav, prinesla Radiu Slovenija prvo mesto za režijo in pogodbe za odkup. Igra je že prevedena v angleški in francoski jezik. Na žalost pa je pri nas premalo cenjena in jo na radijskih frekvencah ne slišimo. Pomen premajhne preventive in ozaveščanja mladih o nevarnosti droge tako še vedno ostaja slovenski problem, pred katerim si zatiskamo oči.

Z radijsko igro *Potica v smetnjaku*, ki jo je Radio Slovenija predvajal leta 2002, pa se je lotila tudi tematike revščine.

Glede na raznovrstnost udejstvovanja Marinke Fritz-Kunc lahko rečemo, da je avtorica človek, ki se nenehno loteva novih izzivov. Ne ostane tiho, ko jo kaj prizadene, ampak o tem govori na glas. Piše o življenju, o vsem, kar se dogaja okoli nje. Zelo je dojemljiva za usode ljudi, ki jih pozna. Pred nevarnostmi nas skuša posvariti na njej lasten način ... skozi besedo in to ji, sodeč po odzivih bralcev, dobro uspeva. A ni le pisana beseda tista, s

katero nas nagovarja. Nadvse požrtvovalno se je vključila v preventivne programe za mlade, bila je gostja mnogih okroglih miz na temo drog pri nas, sama je tudi sklicala tiskovne konference o tem in se odzivala na številna vabila šol, da jih obišče. Pa ne le šol, tudi vojašnic in drugih institucij, kjer so se in se še vedno nahajajo mladi. Zaveda se pomembnosti preventive, ki mora človeku seči v srce, se dotakniti njegove duše in mu povedati, da je enkraten, zato je jezna na hladne odgovore raznih ministrstev, ki denar namenjajo suhoparnim razpravam o drogah, raznim elaboratom brez duše in tako zgrešijo ciljno publiko.

Mladina je njena dela izvrstno sprejela, tako pričajo tudi statistike izposoje njenih knjig. *Janov krik* pa je šolstvo leta 2005/06 uvrstilo celo v program branja za Cankarjevo priznanje. Vendar pa se je avtorica sedaj odločila, da svoj opus družbene literature s *Punčko v ogledalu* zaključi in se loti novega izziva.

4.3 Literarni biografiji

Lotila se je pisanja literarne biografije sedanjega župana Ljubljane Zorana Jankoviča, ki pa v slog njenega pisanja vnaša precej novosti. Zanima jo predvsem njegova notranja biografija, njegova odraščajoča leta, vzgibi za pot, na katero se je podal, predvsem pa to, od kod jemlje moč, da se je po velikih padcih znova pobiral. Posebnost knjige je, da se avtorica tokrat prvič preizkusi v pisanju v tretji osebi, kar je novost. Naslov knjige je *Dom v srcu* in je nekakšna nadgradnja Kajeve rubrike *Manj znano o znanih*. Snov je pridobila skozi nešteto pogovorov z njim in njegovimi bližnjimi. Zorana Jankoviča predstavi v času njegovega zgodnjega otroštva, ko mora kot dvanajstletni deček zapustiti njemu domače Saraorce in oditi s staršema in sestrico v Ljubljano. Doživlja tesnobo, saj je nerazumljen. Naleti na velika nasprotja: vas - mesto, srbski jezik - slovenski jezik, življenje v hiši - življenje v bloku. Njegova nadarjenost za učenje ostaja prezrta. Jezik mu povzroča nemalo težav in tudi vsi učitelji zanj nimajo razumevanja. V sebi ves čas nosi spomin na njemu lepše okolje v vasi Saraorci in prav ta mu pomaga prebroditi težave. Pa seveda vsi dedovi in nanini nauki! Njegova notranja moč prevlada, da se ne vda usodi večine, temveč svojo pot nadaljuje bolj in bolj navzgor. Knjiga je izšla kot del *Zbirke literarnih biografij Manj znano o znanih* leta 2007, pisateljica pa je sama izdelala njeno celostno podobo.

Marinka Fritz-Kunc je že na literarnem večeru, ki se je odvijal v osrednji knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani, dne 23. aprila 2008, napovedala, da bo z delom takšnih literarnih biografij nadaljevala. Pripravila je novo literarno biografijo, tokrat o nekdanjem predsedniku države Janezu Drnovšku (izšla je v samozaložbi leta 2009 kot del *Zbirke literarnih biografij Manj znano o znanih*). Z naslovom *Mali princ slovenske politike* je želela poudariti referenco na Saint-Exuperijevega *Malega princa*, saj je njuna podobnost v borbi za enakost in demokracijo. Biografija je nastajala s pomočjo Drnovškovih sopotnikov, avtorica pa nam že v začetku knjige pove, da je knjigo potrebno brati kot simbolno branje, skozi katerega se prepletajo resnični podatki, lirika in literarna fikcija.

V knjigi je nekaj besed zapisala tudi pisateljica in ambasadorica za mir Fani Okič, ki priznava, da je pisanje biografij najtežja naloga pisatelja, saj je težko objektivno in osebno neprizadeto predstaviti kateregakoli človeka (v: Fritz-Kunc 2009: 75). Spremno besedo je prispeval France Bučar.

Marinka Fritz-Kunc je v nekem pogovoru povedala, da je danes le težko najti prave velike osebnosti, o katerih bi bilo smiselno pisati literarne biografije, saj so redkejše kot v časih njene rubrike *Manj znano o znanih*.

5 POJEM MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Definicij mladinske književnosti je več. Ta pojem še do danes ni povsem določen in ga je prav zaradi njegove ohlapnosti težko strogo ločiti od preostale književnosti in ga »popredalčkati«. Za kategorijo mladinske književnosti velja, da ni povsem skladna s književnostjo za odrasle, hkrati pa od nje ni povsem ločena. Je nekakšen podtip teorije književnosti, pri katerem pa gre za posebno oblikovanost na ravni obstoja, bistva in zgradbe.

Danes obstaja več možnih definicij mladinske književnosti, ki pojem opredeljujejo z različnih stališč; Marie-Louise von Franz³ se je definiranja lotila s stališča psihoanalitičnosti razmerja med avtorjem in besedilom, Metka Kordigel Aberšek⁴ obravnava mladinsko književnost s stališča branja (pri čemer razdeli branje na dve vrsti: literarno estetsko in pragmatično), Jože Pogačnik pa se je poglobil predvsem v prioriteto vrednot, ki jih mladinska književnost zajema. Vsem tem poskusom definiranja pa je skupna ugotovitev, da je to književnost posebnega tipa. Zanj je značilen specifičen bralec v starosti do približno 18. leta. Določa jo njena besedilna zgradbenost, aksiologija (vrednote) pa je enaka nemladinski književnosti. Tudi tu namreč velja potreba po hkratnosti estetskih, etičnih in spoznavnih sestavin.

V peti izdaji leksikona Cankarjeve založbe *Literatura* iz leta 2009 najdemo pojem mladinska literatura in njegovo grobo definicijo: »To je literatura, ki je po temi, snovi in obliki primerna otrokom oz. mladini in izhaja iz vživljanja odraslega ustvarjalca v mladega bralca oz. otroštvo; glede na starost naslovnika se deli na otroško literaturo in mladinsko literaturo v ožjem pomenu besede, tj. najstniško literaturo. Vanjo sodijo dela, napisana posebej za mlade bralce, nemladinska dela, ki so sčasoma postala mladinska, ter priredbe in predelave del.« (2009: 243)

Igor Saksida navaja v svojem literarnoteoretičnem delu *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko* naslednjo definicijo mladinske književnosti: »Mladinska književnost je podtip književnosti, njen integralni del, ki se od nemladinske loči po svojem bistvu, obstoju in zgradbi, namenjen pa je bralcu do starostne meje 18 let« (Saksida 1994: 45).

³ Marie-Louise von Franz: *Puer aeternus*. Ljubljana : ME TA, 1988.

⁴ Metka Kordigel Aberšek, 1991: Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev. *Otrok in knjiga* 31. 5-22.

Marjana Kobe pa v svojem delu *Pogledi na mladinsko književnost* poudarja, da je pri tem tipu književnosti bistven mlad bralec, ki vnaša v književnost specifičnost bralne kulture v najširšem smislu, problematiko bralnih nagibov, navad in interesov, posebnost bralne recepcije v posameznih razvojnih obdobjih in problematiko korelacij z različnimi literarnimi zvrstmi in oblikami v posameznih starostnih obdobjih (Kobe 1987: 22).

»Mladinsko književnost torej definirajo trije členi, to so: avtor, besedilo in naslovnik. Ti trije členi tvorijo tudi okvir metodologije literarne vede.« (Saksida 1999: 1)

V slovenskem prostoru še nimamo celostne teorije o književnih zvrsteh, vrstah in žanrih v mladinski književnosti. V *Slovenski književnosti III* je leta 2001 tako prvič zastopano poglavje o mladinski književnosti, katerega avtor je Igor Saksida, in to je prvič, da se tovrstno književnost obravnava enakovredno ostali. Prav tam Saksida v okviru realistične oz. resničnostne proze navede štiri vrste: pripovedi s človeškimi osebami, živalske zgodbe, avtobiografske pripovedi in zabavne oz. trivialne pripovedi (Saksida 2001: 426).

Igor Saksida v tem poglavju tudi zapiše, da vključuje sodobna mladinska proza bogat spekter raznolikih vrst, besedilnih vzorcev in tem.

»Ob poetičnih pravljicnih podobah najdemo motive mladinskega prestopništva, ob kratkih zgodbah obsežne romane, ki po obsegu in tematiki že presegajo mladinsko književnost. V zadnjem času se v prozi uveljavljajo značilne tabu teme: spolnost, splav, droge. Vsekakor je z odpiranjem tabu tem v mladinski prozi podrt mit "srečnega, varnega, idealnega otroštva", ki velikokrat ni nič drugega kot trivialno zatekanje odraslega v sladkobnost otroškega "vsakdana". Podobe smrti, vojne, totalitarne države, spolnega nasilja ta privid relativizirajo, s tem pa mladinskemu pripovedništvu dodeljujejo aktualnost in odzivanje na probleme modernega časa in generacij, ki mu pripadajo.« (Saksida 2001: 455)

Nedorečenost posameznih pojmov na Slovenskem pa se pojavlja tudi na ravni opredelitve posameznih žanrov.

Dragica Haramija tako v članku *Žanri slovenskega mladinskega romana* ugotavlja, da termin mladinski roman, ki je sicer pogosto uporabljan, ni povsem identičen romanu v nemladinski literaturi. Podaja nam naslednjo definicijo: »Med mladinske realistične romane bi smeli šteti dolga prozna besedila, ki imajo epsko notranjo formo, kar ustreza

Kosovim formalnim določilom romana, in posegajo v življenje najstnikov. Hkrati pa je pomembno, da v romanu ni pretirane večplastnosti, saj mladega bralca zanima predvsem zgodba. Sicer pa ima glavno vlogo literarni junak, ki se nahaja v težavnem pubertetnem obdobju in pripoveduje o svojem življenju. Pripovedovalec je načeloma prvooseben, kar ustreza težnji romana, da posega v sfero zasebnega.« (Haramija 2003: 171-80)

Dragica Haramija tako za temeljne žanre realističnega mladinskega romana našteje: avanturistični, ljubezenski, socialno-psihološki in jeans roman oz. roman v »kavbojkah« (Haramija 2003: 171-80).

»Mladinski roman berejo najstniki oz. mladostniki po 12. oziroma 13. letu starosti, na prehodu iz osnovne v srednjo šolo, torej v zadnjem triletju osnovne šole in v začetku srednje šole, saj šele takrat, po ugotovitvah številnih teoretikov, dosežejo primerno stopnjo razvoja za razumevanje daljših in bolj zapletenih književnih del. Mladinski romani obravnavajo drugačne teme kot jih obravnava literatura za otroke. V mladinskem romanu namreč ne zasledimo lahkotnosti otroštva, igre, brezskrbnosti in srečnega konca, temveč so pogoste teme puberteta, odraščanje in težave, ki ga le-to prinese, predvsem v sprejemanju družbe ter vstopanju v svet odraslih, v katerem se mladostnik še ne znajde popolnoma. Mladinski roman ima dokaj natančno opisan glavni literarni lik, ta je mladostnik v težavnem pubertetnem obdobju, tudi književni prostor in čas sta precej natančno določljiva, ni pa pretirane večplastnosti, saj mladi bralec sprejema predvsem zgodbo. Pripovedovalec je najpogosteje prvoosebni, to je glavni literarni lik, ki je pogosto tudi naslovni lik mladinskega romana, in pripoveduje o svojem življenju.« (Haramija 2003: 175)

Darja Lavrenčič v članku *Žanrskost mladinske književnosti* navaja, da meje med posameznimi žanri niso vedno jasne, zato je razvrščanje v žanr nekoliko problematično. Poudarja, da je večina žanrov v mladinski književnosti namenjena določeni starosti otrok. Pravljice so namenjene otrokom v predšolskem obdobju, v zgodnjem šolskem obdobju (od devetega leta starosti) zasledimo pustolovske, živalske, fantastične, detektivske zgodbe in zgodovinske romane. V obdobju adolescence pa prevladuje zanimanje za realistično prozo s tabu temami, ob tem pa je prisoten velik interes za ljubezensko pripovedništvo, kriminalke in grozljivke. (Lavrenčič 1999)

5.1 Pojem tabuja v mladinski književnosti

Igor Saksida je v svoji knjigi *Bralni izzivi mladinske književnosti* (2005) razmišljal, kaj je tabu v mladinski književnosti. Izhajal je iz predpostavke, da je v mladinski književnosti otroštvo idealizirano, se pravi naivno in dobro, zato ga je treba obvarovati pred grozljivimi in neprimernimi temami, hkrati je izražena potreba po vzgojnosti, zato naj bi dela za otroke vsebovala vzorce, vredne posnemanja, in pomembno je, da je svet književne vsebine otroku predstavno in tematsko znan. Poudarja se torej nekonfliktnost otroškega razmerja do sveta. Ob upoštevanju teh meril oz. odraslih predpostavk o otroštvu je tako nastala tudi cenzura, ki otrokom prepreči dostop do neprimernih vsebin, jim določa stopnjo zahtevnosti besedila ipd. Na tem mestu avtor ponudi alternativni model razvrščanja besedil, ki bi bil lahko npr. žanrski (slikanica, poezija, proza, stripi) ali tematski (jezikovne igre, knjige o otroštvu in odraščanju) in bi nadomestil ustaljeno prakso togega razvrščanja besedil glede na starostne skupine (C : P : M). (Saksida 2005: 134-45)

Saksida na primeru slovenske poezije za otroke ugotavlja, da je večina pesnikov vztrajala v novoromantični opredelitvi otroške občutljivosti (Župančič, Kosovel), ki so jo nekateri dopolnjevali z izrazno-pomenskimi igrami, tj. infantilizem v odraslem (Grafenauer, Boris A. Novak), na tematiko otroških stisk in vsega prepovedanega pa je opozarjalo bistveno manj avtorjev. Med prvimi, ki so o tem spregovorili, je bil France Forstnerič leta 1980 (*Pesem kot poetični opis*), saj je izjavil, da igra ni edina sestavina otroškosti in s tem razširil nabor otroku ustreznih tem (npr. žalost ob smrti babice) (Saksida 2005: 134-45).

Iz vsega naštetega je razvidno, da so neprimerne besede ter pretresljive teme izključene iz pojmovanja mladinske književnosti. So tabuji, ki se lahko kažejo na dveh ravneh: vsebinski in izrazni. Izrazni tabu je tako na primer raba besede, ki jo ekspresivni kvalifikatorji označujejo za vulgarno ali slabšalno, vsebinski pa se kaže na ravni izbora teme (smrt, nasilje, bolezen in podobno) (Saksida 2005: 134-45).

Vendar pa tabuji v mladinski književnosti so prisotni. Kot izrazna prvina se pojavijo že v otroških ljudskih pesmih (npr. »*Sonce sije, dež gre, // stara baba v mlin leti, // dol počene, kupc nardi, // mlinar pride, vse smrdi!*«). Tematski tabu pa je bil značilen

predvsem za posmehljivke (npr. »*Tidl, tidl Fančika, // far je sniedu mačika, // fajmošter kozličika, // piš me v rit, Maričika!*«). (Saksida 2005: 134-45)

V umetni poeziji pa se tabu pojavi pozno, sploh izrazni tabu. Saksida navede, da se je pričel razmah tabuja v mladinski književnosti šele v sodobnem času, v osemdesetih letih. Predstavlja upor oz. protest proti pravilom odraslega sveta in Saksida kot mojstrico tematskih tabujev v poeziji navede avtorico Sašo Vegri z zbirko *To niso pesmi za otroke ali Kako se dela otroke*, ki je izšla leta 1983. (2005: 134-45)

Saksida svoje razmišljanje zaključi z dejstvom, da je »izrekanje tabujev v mladinski poeziji provokacija in hkrati zrcalo, oboje pa je povezano, kot je pred leti zapisal Boris Paternu, z *redukcijo nas samih*.« (2005: 145)

Vendar pa je Igor Saksida osvetlil tabuje predvsem v mladinski poeziji, zato smo tabuje za prozno zvrst preverili v magistrskem delu Darje Lavrenčič iz leta 2000. Tudi ona izhaja iz teze, da je tabu odstop od mita srečnega, nekonfliktnega otroštva, zato so jo zanimale drugačne ubeseditve otroštva, otroštva kot »groze«, »bolečine odraščanja«. Zanimali so jo predvsem tematski oz. motivni tabuji ter literarni lik kot tabu. (Lavrenčič 2000)

V evropski in ameriški mladinski književnosti se tabuizirana tematika v mladinski literaturi prične pojavljati že v šestdesetih letih 20. stoletja. Najprej se zruši tabu spolnosti, kasneje mu sledijo še drugi. Pravi razmah pa taka tematika doseže v devetdesetih. Časi, ko so pisatelji sami izločali in prečiščevali teme, so dokončno minili. Skoraj ni teme, ki ne bi bila prisotna v delih za otroke in mladino. Pojavljajo se vedno nove, saj so mnoge posledica dogajanj v družbi, odkritja novih bolezni itd. Tako v knjige zaidejo zgodbe o aidsu, holokavstu, apartheidu, levkemiji, spolni zlorabi, incestu, ekološki katastrofi, o raznih političnih režimih, samomorih ... Resničnost, v kateri živijo otroci, je zrušila staro meščansko iluzijo o varnem in nedolžnem otroštvu. Otroštvo še zdaleč ni najsrečnejše obdobje v življenju človeka, saj je to v resnici mit, ki so si ga izmislili odrasli. V resnici je to najbolj težavno in občutljivo obdobje v človekovem življenju. (Lavrenčič 2000)

Slovenska mladinska književnost je glede ubeseditve tabujev v mladinskih literarnih delih doživljala podoben razvoj kot tuja mladinska književnost. Proces detabuizacije se je tudi pri nas začel v šestdesetih letih dvajsetega stoletja. (Lavrenčič 2000: 179)

Darja Lavrenčič navede za začetnika uvajanja tabu tem v mladinsko književnost Antona Ingoliča z romanom *Gimnazijka* (1967), v katerem najdemo prvič ubesedeno temo

srednješolske nosečnosti in nezaželenega materinstva. Razkrije nam, da so knjižni prvenci mladih slovenskih pisateljev (Janez Kajzer, Peter Kavalarič, Elza Budau, Breda Smolnikar), ki so izhajali v 60. letih v knjižni zbirki *Pota mladih* pri založbi Mladinska knjiga, katerim mentor je bil Ivan Potrč, že pred Ingoličem upovedovali mladostniško problematiko in s tem povezane tabuje. Avtorji so bili mladi, zato gre v njihovih delih za neposredne življenjske izkušnje, za verodostojen prikaz mladih. Uporabljali so sodobne oblikovno-tehnične postopke (retrospektiva, dnevniški zapisi, monolog), pogosta je prvoosebna pripoved glavnega literarnega lika, v dela vnašajo sleng, pogumno pa so se lotili tabu tem, kot so: spolnost, prve seksualne izkušnje, splav, incest, prestopništvo, nasilje ... Zanje pa je značilno tudi to, da sprva niso bila namenjena mladostniškemu bralcu, temveč odraslemu, a so kasneje nekatera prešla v mladinsko književnost. (Lavrenčič 2000)

Trend detabuizacije se v osemdesetih letih nadaljuje še bolj izrazito. Pojavijo se avtorji, ki pišejo izključno za mladino (npr. Vitan Mal), pojavijo pa se tudi nove in nove teme, v devetdesetih pa dosežejo pravi razmah. (Lavrenčič 2000)

Primerjava s tujo mladinsko književnostjo nam pokaže, da tudi naša mladinska književnost odraža najnovejše trende v tujini, torej v ničemer ne zaostaja. Darja Lavrenčič svojo nalogo zaključi z naslednjo mislijo: »*Današnji otroci in mladi imajo pravico, da se tudi v mladinski književnosti seznanijo s tabuji, ki so jih odrasli tako dolgo skrivali pred njimi. Vrednost mladinskih knjig, ki ubesedujejo najrazličnejše tabuje, ni v tem, da zgolj šokirajo mladega bralca in da njihovi avtorji tekmujejo, kdo med njimi si upa še drznejše upovedati določeno »temno plat mladosti«, temveč naj otrokom med drugim pomagajo, da se bodo lažje spoprijemali s težavami v realnosti.*« (2000: 183)

Avtorica dela pa nas opozori še na eno pomembno značilnost teh besedil, in sicer: mladi bralec lahko skozi spremljanje glavnega pripovedovalca doseže z njim pristen stik, se z njegovo usodo poistoveti, in morda je ravno to pričetek katarze, spoznanja samega sebe. (Lavrenčič 2000)

Dragica Haramija izpostavi Marinko Fritz-Kunc kot avtorico, ki se je pri nas v leposlovju največ ukvarjala s problemom droge in jo detabuizirala, čeprav je pogosto, da tovrstno pisanje naleti na neodobravanje drugih odraslih (kot neke vrste cenzura ali pa očitek, da pišejo o popularnih temah). Mladi bralci, ki nimajo takšnih predsodkov, pa so detabuizirane teme dobro sprejeli. (Haramija 2003: 171-80)

Glede na vrste žanrov kot jih podaja Dragica Haramija v članku *Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana* (2003), lahko mladinske romane Marinke Fritz-Kunc označimo za romane, ki sodijo v kategorijo socialno-psiholoških romanov. V njih je namreč prisoten trend detabuiziranja raznih, do nedavnega še cenzuriranih tem. Tako se tematika vrti okoli drog, delikvence, anoreksije, bulimije, okuženosti s hiv itd. (2003: 171-80)

6 DOSEDANJA RAZISKOVANJA IN OPREDELJEVANJA MARINKE FRITZ-KUNC

Marinko Fritz-Kunc teoretiki načeloma uvrščajo med avtorje, ki pišejo za mlade. Sama pa pove, da sprva to ni bil njen namen, temveč so si mladi njena dela nekako prisvojili.

Dragica Haramija ji tako najde mesto med avtorji socialno-psiholoških romanov, saj se loteva tem, ki so bile nekoč cenzurirane oz. so jih avtorji sami cenzurirali. Omenja jo kot eno izmed avtorjev, ki so poskušali detabuizirati teme o nasilju, aidsu, bulimiji, homoseksualnosti, narkomaniji, holokavstu itd., čeprav so pogosto naleteli na neodobranje drugih odraslih. Slednji so jim očitali, da pišejo o »popularnih« temah in tako dosegajo branost. Mladi bralci, ki takšnih predsodkov nimajo, pa so te »nove«, detabuizirane teme zelo dobro sprejeli. Haramija tako v članku navede dela *Postaja Death* (1992), *Borboletta* (1994) in *Kam grejo ptice umret* (2001) kot primer družbeno angažiranih del, ki ruši tabuje o temi droge. Temo mladoletniškega prestopništva pa zajema roman *Janov krik* (1985). (Haramija 2002: 177)

Andrijan Lah v svojem delu *Mali pregled lahke književnosti* iz leta 1997 uvrsti Marinko Fritz-Kunc med avtorje novejšega uspešničarskega pripovedništva. Svojo ugotovitev navaja na podlagi podatkov statističnega pregleda Delavske knjižnice v Ljubljani o najbolj branih knjigah v začetku leta 1996. Mednje so se uvrstili kar štirje avtoričini romani, roman *Borboletta* pa je zasedel celo tretje mesto. Lah tudi podaja svojo definicijo pojma »lahka« književnost, ki pomeni, da je širše dostopna, manj zahtevna, množična, popularna in namenjena predvsem zabavi. Lah jo torej uvršča med popularna dela za odrasle, hkrati pa nakaže tudi zvezo z mladinsko književnostjo, saj jo primerja s tipom del à la Jules Verne in Karl May. (Lah 1997)

Pisateljici daleč najmanj všečno obravnavo pa je podala Silvija Borovnik v svoji knjigi *Pišejo ženske drugače?* Dela Marinke Fritz-Kunc je označila kot zabavno družinsko literaturo, ki je slogovno nezahtevna in je namenjena najširšemu krogu bralcev. Pravi, da gre za romane, ki imajo prosvetiteljsko vlogo, njihov poudarek pa je predvsem na vsebini. (Borovnik 1995: 188-96)

Silvija Borovnik v svoji knjigi predstavi izrazito osebni pogled, na kar opozori tudi Helga Glušič⁵, saj je zagovornica umetniških kriterijev literarnega ustvarjanja. Književnost, ki jo pišejo ženske, že v osnovi definira kot umetniško šibkejšo, fragmentarno in nedodelano. Dela Marinke Fritz-Kunc označi kot slogovno nezahtevno, izpovedovalno prozo za širši krog bralcev. V ospredju so veliki dogodki in trpljenje, tematika je socialna (delikventništvo, droge, razpad družin), ženska je idealizirana, neke vrste Pepelka 20. stoletja, moški pa so egoisti. Romane Marinke Fritz-Kunc označi za bestsellerje, saj v njih najde določene zakonitosti, ki jih tako delo zajema. Pisateljica piše za bralce, poslužuje se aktualne tematike in dokumentarnega gradiva, identificira se z junakinjami, hkrati pa jim doda še nekatere aktualne feministične poteze (junakinje so ločenke, samohranilke), v njenih delih se najdejo tudi slike iz velikega sveta, predvsem pa se poudarja verodostojnost dogodkov, kar je po mnenju Silvije Borovnik krinka za tržni uspeh. (1995: 188-96)

Zelo negativno mnenje o literarni biografiji *Mali princ slovenske politike* je podala Tanja Lesničar-Pučko. V Dnevnikovi kolumni z naslovom *Hadrijan, Neron in ... naš princ* (objavljena marca 2009) je zapisala: »Tako imamo zdaj knjigo, s katero je prav vse narobe: naslov je slaboumen, saj državnika primerja z otroškim likom, oznaka "literarna" zanesljivo služi le izogibanju morebitnim tožbam, saj literature v knjigi ni niti za seme, o letih odraščanja pa ne izvemo nič, saj avtorica Drnovška ni poznala, vir pa ji je predvsem lastni brat: "Ob obisku Janezovih švicarskih prijateljev sem bil z Janezom tudi jaz... Čudili so se, da sva spravila vase le nekaj koščkov za naju zelo nasitnega sira, ki pa ga sami tako veliko pojedjo." No, tudi s portretirančevo sestrično in teto: "Z Drnovškovo teto Zinko Drnovšek, poročeno Jelnikar, sva bili dogovorjeni pri njej doma, v bloku Borovniškega naselja..., zgrajenem 1969 nedaleč stran od skale, ki me je ob prihodu v ta kraj tako čustveno pritegnila." Skala jo je očitno tako hudo pritegovala, da je kar pozabila, da govori s teto ("kot da se ne pogovarjamo o velikem državniku, so sproščeno spregovorili") in da piše o letih odraščanja. Tako je nanizala nekaj svojih vtisov ob televizijskem govoru predsednika, o razvoju zagorskega šolstva od leta 1850 naprej, pa nekaj izjav politikov in nekaj krilatic o Saint-Exupéryju, nekaj citatkov iz Drnovškovih knjig, med najkakovostnejšimi viri pa je vsekakor Brodijev veterinar: "Predsednik je bil na videz hladen in nezaupljiv... Vse račune je poravnal s svojega osebnega računa in nikoli ni

⁵ Gl. recenzijo na zavihku knjige Silvije Borovnik (2005).

zamujal s plačilom." Kaj naj rečem? Da še ne premoremo Marguerite Yourcenar⁶, je škoda, a ni tragično. Da pa človek umre in se ga lahko poloti vsak "literarni" mrhovinar, je res obupno.« (Lesničar-Pučko 2009)

⁶ V Bruslju rojena (1903) esejistka in novelistka. Njeno najbolj znano delo je roman Hadrijanovi spomini (1951).

7 TABUJI V DELIH MARINKE FRITZ-KUNC

Marinka Fritz-Kunc piše o dogajanjih, ki so resnična. Snov torej zajema iz resničnega sveta, kjer pa mit srečnega, brezskrbnega otroštva ne obstaja. Bralcu želi odpreti oči, ga poučiti o nevarnostih, ki v današnjem času preživijo na nas, še posebej pa na mlade ljudi. Njeno načelo je ozaveščanje, ki je najboljša preventiva. Ravno zaradi izbire tem v njenih romanih najdemo v njih veliko tabujev. Vsebinski tabuji so zastopani že zaradi izbora tem, ki jih obravnava, zaradi verodostojnosti pripovedi pa ne manjka niti izraznih tabujev, se pravi tistih, ki se pojavijo na ravni besede.

V romanu *Janov krik*, ki ga lahko beremo tudi kot krik neke mame ali krik celotne družbe, se je pisateljica lotila teme delikventnosti. Jan je tipičen najstnik, še vedno otrok, ki pa se trudi postati odrasel. Počne lumparije in ima to smolo, da sistem zanj nima posluha. Je pa to tudi zgodba njegove mame, samohranilke, ki je storila veliko napako, saj je zaupala sistemu. Ne Jan ne njegova mati ne naletita na razumevanje in sledi popravni dom, celo zapor! Roman se konča z odprtim koncem – mati poskuša storiti samomor in ne izvemo, ali ji je uspel. Gre za roman, v katerem naletimo na cel kup vsebinskih tabujev: delikventnost, razbita družina, aroganca svetovalnih delavcev, zapor, samomor itd. To nas ne bi smelo presenetiti, saj gre vendarle za preslikavo resničnega življenja. Jezik v romanu je knjižni, zato izraznih tabujev niti ni najti.

Tudi v naslednji knjigi *Zbogom, prijatelj moj* je že osnova zgodbe tabu – okuženost z virusom hiv. Razbit je mit srečne družine in razumevajoče matere, ki bi morala svojega otroka brezpogojno ljubiti. Tudi tema droge kot pribežališča pred resničnostjo je zajeta v njej. Izraznih tabujev v romanu ni.

V romanu *Borboletta* je prav nazorno in realno prikazan izsek življenja narkomana. Na vsebinski ravni najdemo tako poleg tabu teme o drogi, še tabuje izsiljevanja, nasilja, zlorabe in kot njeno posledico, samomor. Naletimo pa tudi na tabuje na ravni izraza, saj želi pisateljica prikazati dejansko stanje in zato uporablja sleng narkomanov (npr. *zlati šus*, *overdoza*), pogoste so tudi kletvice in žaljivke.

Tudi v romanu *Kam grejo ptice umret* naletimo na vsebinske tabuje. Spet se tematika vrti okoli drog, zvodnika Marka in preprodajalcev. Vsebinski tabu najdemo tudi v nesmiselnem točkovanju v šolstvu, ki marsikomu zapre vrata v svet šolanja. Pisateljica

nam prikaže strahospoštovanje v Galini družini in rutinskost v delu psihologov in zdravnikov, ki delajo z Galo. Eden ključnih likov v romanu pa je spet mati samohranilka. Na ravni izraza so tabuji zastopani le izjemoma.

V romanu *Modri pulover* pisateljica detabuizira nasilje v družini, očetov prikriti alkoholizem in pasivnost matere, ki otrokoma ne stopi v bran, ampak pritrjuje soprogu. Tovrstnih družin je v Sloveniji veliko. Malce nenaravno učinkuje izbor glavnih dveh junakov, ki sta idealizirana podoba odraščajočih otrok ... ubogljiva, marljiva, skratka brez napak. V realnem življenju tega ne srečamo, zato bi zgodba delovala bolj pristno, če bi avtorica dovolila otrokoma biti manj idealna. Jezik v romanu je knjižni.

S *Punčko v ogledalu* pa nam Marinka Fritz-Kunc pokaže novo tabu temo. Gre za motnje hranjenja in zaradi debelosti nesrečno otroštvo. Pisateljica detabuizira tudi smrt junakinjine najboljše prijateljice Bebe. Tudi v tej knjigi je jezik knjižni.

Splošna ugotovitev je, da pisateljica opisuje dogodke realnega sveta, do katerih zavzame zelo osebno stališče. Prizadenejo jo, zato želi mladim sporočiti, česa naj se v svoji mladosti pazijo. Za večjo prepričljivost uporablja jezik, ki jim je blizu, hkrati pa je to tudi jezik oseb, ki so junaki njenih romanov. Tabuje najdemo na obeh ravneh besedila, tako na vsebinski kot tudi na izrazni ravni. Marinka Fritz-Kunc zagotovo ni avtorica, ki verjame v mit srečnega, nekonfliktnega in varnega otroštva. Opaža nevarnosti realnega sveta, zato bralce nanje opozarja na način, ki jim je blizu, brez odvečnega moraliziranja. Bistvo njenih mladinskih književnih del je torej v preventivi in ozaveščanju, medtem ko v romanih *Ne verjemi vetru*, *Grand fouetté* in *Pusti čakati jutri* lahko uživamo v senzibilni ženski literaturi, v katerih je glavna junakinja mlada ženska in branje katerih je predvsem v funkciji estetike.

8 RAZISKAVA O POZNAVANJU AVTORICE, NJENIH DEL IN TABUJEV V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

8.1 Metodologija

Za potrebe raziskave diplomskega dela je bila v mesecu decembru leta 2007 izvedena anketa med dijaki dveh prvih letnikov Gimnazije Vič v Ljubljani. Anketa je bila anonimna in je vsebovala 15 vprašanj: sedem vprašanj je bilo zaprtega tipa (dijaki so se odločali med odgovoroma DA in NE), osem vprašanj pa je bilo odprtega tipa, kar pomeni, da so dijaki sami napisali odgovore.

Z anketo smo želeli preveriti, kako dobro poznajo pisateljico Marinko Fritz-Kunc in njena dela, predvsem pa smo želeli preveriti njihovo mnenje o tabujih in ne-/potrebnosti cenzure v mladinski književnosti. Anketo je izpolnilo 64 učencev prvih letnikov gimnazije.

8.2 Rezultati ankete

1/ Ali poznate avtorico Marinko Fritz-Kunc?

Učenci so obkrožili ustrezen odgovor, se pravi DA ali NE.

Večina dijakov je obkrožila odgovor NE. Le 7 učencev pozna avtorico Marinko Fritz-Kunc, kar predstavlja le 4 odstotke vseh vprašanih.

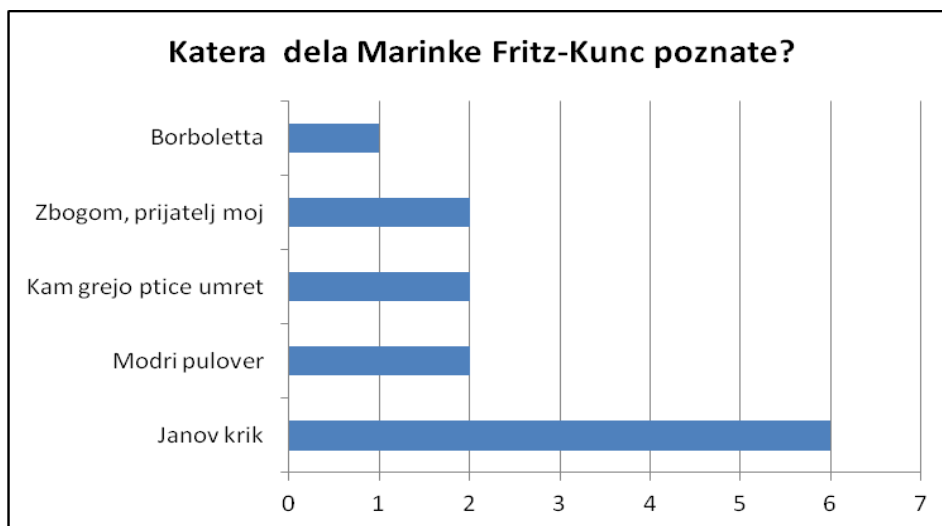

Graf 1: Poznavanje Marinke Fritz-Kunc med anketiranimi dijaki

Vir: Lastna raziskava, 2007.

2/ Katera njena dela poznate? Naštejte jih!

Na vprašanje so odgovorili le tisti učenci, ki avtorico poznajo (torej 7 učencev). Največkrat so navedli roman *Janov krik* (kar šestkrat), s po dvema navedbama so mu sledili romani *Modri pulover*, *Kam grejo ptice umret* in *Zbogom, prijatelj moj*. Enkrat so navedli roman *Borboletta*.

Graf 2: Poznavanje del Marinke Fritz-Kunc

Vir: Lastna raziskava, 2007.

3/ Katere teme v mladinski književnosti vas pritegnejo in zakaj (na kratko pojasnite svoj izbor)?

Na to vprašanje so odgovorili prav vsi dijaki. Največkrat so navajali pustolovske teme (24-krat), sledijo jim teme o odraščanju (22-krat), ljubezenske teme (14-krat), teme o zasvojenosti (9-krat), fantazijske teme (6-krat), tabu teme (5-krat), zgodovinske teme (4-krat), dva dijaka sta navedla teme o konfliktih s starši, eden je navedel temo konfliktov z vrstniki, prav tako eden pa je navedel, da ga zanima tematika tujih dežel. Pet dijakov je v odgovor navedlo, da nimajo določenih tem, ki bi jih pritegnile.

Graf 3: Teme v mladinski književnosti, ki dijake najbolj pritegnejo

Vir: Lastna raziskava, 2007.

4/ Od kod in zakaj, po vašem mnenju, dobijo odrasli navdih za pisanje mladinske književnosti?

Štirje dijaki na to vprašanje niso odgovorili. Ostali so kar 28-krat navedli, da jemljejo pisatelji navdih v spominih na svoje otroštvo. Veliko jih je bilo tudi mnenja, da črpajo navdih iz opazovanja svojih otrok (21dijakov). Dijaki so izpostavili tudi pisateljeve življenjske izkušnje (6-krat) in opazovanje aktualnih problemov (4-krat). Posamični pa so navajali naslednje možne vire navdiha: ljubezen, zgodovina, dolgčas, opazovanje narave, domišljija in film.

Graf 4: Viri navdiha avtorjev mladinske književnosti

Vir: Lastna raziskava, 2007.

Večina dijakov je bila mnenja, da pišejo odrasli mladinsko književnost zaradi spominov na lastno otroštvo oz. spominov na otroštvo svojih otrok. Dva sta bila mnenja, da pišejo zaradi potrebe po vzgajanju, eden pa je kot vzrok navedel denar.

Graf 5: Vzroki odraslih za pisanje mladinske književnosti

Vir: Lastna raziskava, 2007.

5/ Katere vrednote naj vključuje mladinska književnost (oz. ali naj prikazuje le svetle plati življenja)? Na kratko utemeljite svoj odgovor!

Večina dijakov je navedla, da mora mladinska književnost prikazovati obe plati življenja. Tak odgovor je podalo 59 dijakov. Dva dijaka odgovora nista podala, trije pa so bili mnenja, da mora mladinska književnost prikazovati le lepšo plat življenja. Svoj odgovor so dijaki utemeljili sledeče: zato, ker smo že tako ali tako preveč zakompleksani, ker naj bi branje osrečevalo in ker nas lahko branje o slabih straneh življenja pahne v depresijo.

Graf 6: Načini prikazovanja življenja v mladinski književnosti

Vir: Lastna raziskava, 2007.

Dijaki, ki so odgovorili v večini, so svoj odgovor utemeljili sledeče: mladinska književnost nas mora seznanjati s svetom, pokazati mora realno stanje, sporočiti mladim, kaj jih čaka, da se na to lahko pripravijo, mlade mora ozaveščati o drogah, alkoholu, nasilju in jim s tem dati nekakšno popotnico v življenju, tistim, ki se s tem že soočajo, pa na ta način povedati, da s takšnimi problemi niso sami. Navedli so tudi, da pisanje o temni strani življenja naredi knjigo bolj zanimivo in zgodbo bolj napeto, hkrati pa so omenili tudi željo, da bi bilo več tematike namenjene samozavesti, odločnosti in prijateljstvu.

6/ Ali menite, da obstajajo v mladinski književnosti tabujske teme?

Večina dijakov, to je 40 (62 %), se je odločila za odgovor DA. Za odgovor NE se je odločilo 24 dijakov, kar predstavlja 38 odstotkov vprašanih.

Graf 7: Prisotnost tabujskih tem v mladinski književnosti

Vir: Lastna raziskava, 2007.

7/ Če ste obkrožili DA, jih naštejte!

Teh 40 dijakov je naštel naslednje teme, ki jih uvrščajo med tabujske: droge (naštete so bile kar 28-krat), sledi jim spolnost (21-krat), enajstkrat so navedli alkohol, osemkrat motnje hranjenja, sedemkrat nasilje, trikrat aids in samomor, dvakrat kajenje, zlorabo in pedofilijo, posamično pa so navajali še socialne probleme, bolezni, psihične težave, posilstvo, klošarstvo, politiko, istospolnost, izsiljevanje in pornografijo. Pet je bilo takih, ki niso navedli nobene teme, čeprav so na prejšnje vprašanje odgovorili, da v mladinski književnosti obstajajo tabujske teme.

8/ Katere izmed tabujskih tem bi bilo v mladinski književnosti treba »zamolčati« in zakaj?

Brez odgovora se je vrnilo 20 anket. 36 dijakov je bilo mnenja, da se ne sme zamolčati nobena tema. Eden izmed njih pa je svoj odgovor dopolnil še z mnenjem, da se vendarle ne sme pretiravati. Dva dijaka sta kot nezaželeno tabujsko temo v mladinski književnosti navedla tematiko o drogah in jo utemeljila s tem, da so knjige prijetnejše za branje brez tega. Eden pa je za tako navedel temo nasilja.

9/ Ali take knjige lahko pomagajo bralcu v življenju?

Brez odgovora sta se vrnila dve anketi. Večina je bila mnenja, da knjiga lahko pomaga, le dva dijaka sta na vprašanje odgovorila negativno (3 odstotke vseh vprašanih).

Graf 8: Knjiga kot vir pomoči

Vir: Lastna raziskava, 2007.

10/ Komu bi priporočili knjigo, katere tema je npr. motnja hranjenja?

Dijaki so največkrat navedli v odgovor, da tistim, ki že imajo takšne težave in se srečujejo z ljudmi s takšnimi težavami, anoreksičnim osebam in tistim, ki imajo probleme s prehrano. Take vrste odgovor je bil podan 35-krat. Desetkrat so navedli, da bi knjigo s tako tematiko priporočili vsem bralcem in jih na ta način seznanili z vzroki in posledicami te motnje. Dijaki so navajali še naslednje odgovore: predebelim osebam, presuhim osebam, tistim, ki se ne prehranjujejo pravilno, nekemu, ki je na dobri poti, da postane anoreksičen ali bulimičen, tistim, ki kar naprej hujšajo, vsem, ki jih ta tematika zanima, tistim, ki se v svoji koži ne počutijo dobro, niso zadovoljni s svojo postavo in izgledom ter vsem staršem.

11/ Ali menite, da je namen takšnih knjig zgolj »trik« za večjo popularnost?

Trinajst dijakov je odgovorilo z DA, kar predstavlja 20 odstotkov vseh vprašanih. Preostalih 51 dijakov (80 %) je odgovorilo z NE.

Graf 9: Prisotnost tabujev kot trik za večjo popularnost knjige

Vir: Lastna raziskava, 2007.

12/ Ali menite, da take teme sodijo bolj v literaturo za odrasle?

Le 7 dijakov je soglašalo, da tabujske teme sodijo bolj v literaturo za odrasle, 57 dijakov pa je menilo, da so take teme dobrodošle tudi v literaturi za mlade. Torej, 11 % DA, 89 % NE.

Graf 10: Ali tabu teme sodijo le v literaturo za odrasle?

Vir: Lastna raziskava, 2007.

13/ Ali sta cenzura oz. nadzorovanje mladinske književnosti potrebna?

Devetnajst dijakov je bilo mnenja, da je cenzura nujna, kar predstavlja slabih 30 odstotkov vseh vprašanih. Večina dijakov (70 %) pa je bila mnenja, da cenzura ni potrebna.

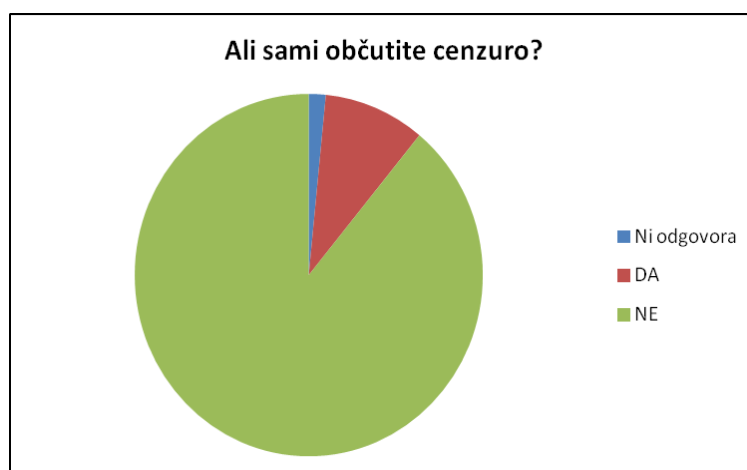

Graf 11: Potrebnost cenzure in nadzora mladinske književnosti

Vir: Lastna raziskava, 2007.

14/ Ali sami občutite cenzuro?

Eden odgovora ni podal, šest dijakov cenzuro občuti, večina pa s tem nima težav. Torej cenzuro zaznava le slabih 10 odstotkov vprašanih.

Graf 12: Občutenje cenzure med anketiranimi dijaki

Vir: Lastna raziskava, 2007.

15/ Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, napišite, kje oz. kako občutite cenzuro v mladinski književnosti?

Dobili smo 6 odgovorov, in sicer:

- pisatelji nikoli ne želijo povedati bistva naravnost, ampak poskušajo do tega priti po okrogli poti,
- kadar ni napisano tisto, kar je avtor mislil, a je razvidno, saj se razlikuje od njegovega stila pisanja,
- avtorjeva zadržanost, kadar govori o tabujskih temah,
- ko ne opisujejo intimnosti,
- nekatere knjige so napisane bolj »milo« oz. bolečino prikažejo indirektno,
- nekateri se še vedno bojijo sprejeti svet okoli nas in jih je sram o stvareh govoriti.

8.3 Razlaga rezultatov

Rezultati ankete so pokazali, da le malo dijakov pozna Marinko Fritz-Kunc in njena dela, le 4 odstotki vprašanih. Med temami, ki se jim zdijo zanimive, prednjačijo pustolovske teme in teme o odraščanju, zanimive pa se jim zdijo tudi teme o zasvojenosti in druge tabujske teme. Po njihovem mnenju avtorji mladinskih del črpajo navdih predvsem iz lastnih izkušenj in svojega otroštva, sledijo pa tudi aktualni družbeni problematiki.

Mladinska književnost naj bi prikazovala realno sliko življenja, brez olepšav in na ta način ozaveščala bralca ter bila poučna za nadaljnje življenje. Dijaki se v večini zavedajo, da obstajajo v mladinski književnosti tudi tabujske teme, kar uspešno jih tudi naštejejo (razne oblike zasvojenosti, spolnost, različne oblike nasilja, bolezni, socialne težave, samomori idr.) in so v večini mnenja, da se jih ne sme zamolčati.

Skorajda enotni so tudi v odgovoru, da lahko knjiga o določeni težavi bralcu pomaga. Tako bi knjigo, ki govori o motnjah hranjenja, priporočili vsem, ki se s to težavo srečujejo ter vsem bralcem, da bi ta problem spoznali. Tabujska tema se zdi le 20 odstotkom dijakom trik, ki pripomore k večji popularnosti knjige. Večina je tudi mnenja, da mora

mladinska literatura spregovoriti tudi o tabujskih temah in da tovrstna tematika ne sodi le v literaturo za odrasle.

Prav tako je večina dijakov mnenja, da cenzura mladinske književnosti ni nujno potrebna. Cenzuro občuti le slabih 10 odstotkov vprašanih, in sicer na način, ko se avtor knjige izogiba odkritemu in direktnemu pisanju o tabujski temi oz. »zavija vsebino v celofan«.

Glede na maloštevilnost dijakov, ki poznajo pisateljico Marinko Fritz-Kunc in njena dela, se poraja vprašanje, kako bi jih z njimi lahko bolje seznanili.

Kar zadeva tematiko njenih del, ni videti težav, saj so sami navedli, da jim je tovrstna tematika blizu. Je aktualna in zadeva prav njihovo starostno obdobje. Vzrok za nepoznavanje bi bilo tako potrebno iskati predvsem v viru oziroma t.i. mediju. Gre za dejstvo, da so njena dela knjige in da so dijaki, ki danes resnično radi berejo, manj številni kot nekoč. Poiskati je torej treba drugačne medije, ki bi v mladem človeku vzpodbudili željo, da si knjigo preberejo. Že pisateljica sama se trudi najti nov pristop v promociji njenih del. S strani državnih institucij, ki bi jih ozaveščanje mladih o aktualnih problemih že po dolžnosti morale najbolj zanimati, ni nikakršnega odziva. Ne Ministrstvo za šolstvo ne Ministrstvo za kulturo ali Ministrstvo za zdravstvo niso do sedaj nikoli pokazali zanimanja za njeno delo. Z njihove strani ni bila odkupljena niti ena knjiga, pa čeprav jo mnogi pri svojem delu celo uporabljajo. Tako lahko najdemo njena dela tudi v komunah, kamor se hodijo zdraviti odvisniki od drog. Svojo knjigo o nasilju znotraj družine *Modri pulover* je pisateljica celo osebno poslala na Ministrstvo za družino in Uradu varuha človekovih pravic, a njihovega odgovora ni dočakala. Svetla izjema je le knjiga *Janov krik*, ki je bila nekoč uvrščena na seznam knjig, katere je moral dijak prebrati, da se je lahko potegoval za šolsko Cankarjevo bralno priznanje (v šolskem letu 2005/06).

Za promocijo svojih del je do sedaj v največji meri poskrbela kar pisateljica sama, saj se je neutrudno udeleževala raznih srečanj z mladimi po vsej Sloveniji. Skozi iskrene besede je želela najti njihov posluš, jih opozarjati na nevarnosti današnjega časa in tako preprečevati najhujše. Organizirala je številna srečanja v knjižnicah, šolah ... bilo jih je preko 800! Svoja dela je predstavljala mladim tudi skozi igro. Tako so dekleta Gimnazije Bežigrad v Ljubljani predstavila delo *Kam grejo ptice umret* v dramski izvedbi v Cankarjevem domu v Ljubljani, pisateljica pa je z igralko Štefko Drolc obiskovala dijake srednjih šol ter skupaj z njimi v Kamniku in Mariboru uprizarjala prizore iz romana

Zbogom, prijatelj moj, kar je bil eden od načinov ozaveščanja mladih o problematiki okuženosti z virusom HIV.

Marinka Fritz-Kunc je pod svoje okrilje vzela tudi enega izmed dijakov novomeške gimnazije. Goran oz. Gogi, kot ga imenuje pisateljica, se je njenih del dotaknil na povsem nov način. Vsebine treh romanov (*Janov krik*, *Borboletta*, *Modri pulover*) je uporabil za predlogo svojih hip - hop pesmi. Želi postati glasbenik in pisateljica mu je ponudila oporo. V njem vidi perspektivnega fanta, ki veliko obeta, o čemer smo se prepričali tudi sami, ko nam je na literarnem večeru v knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani, dne 23. aprila 2008, vse tri pesmi tudi odpel oz., če se izrazimo po njegovo, »odhipopal«. Na vprašanje, zakaj se je lotil prav teh del, je odgovoril, da ga je na prvem mestu pritegnila aktualnost tematike, torej vsebina.

Če povzamemo ... nerealno je pričakovati, da bi državne institucije kakorkoli pripomogle k večji branosti del Marinke Fritz-Kunc, pa čeprav bi s tem pripomogle k večjemu ozaveščanju mladih o »kugah« današnjega časa. Največ bo za to lahko naredila prav pisateljica sama ... z nadaljevanjem svojega dosedanjega dela, s srečanji z mladimi, z uporabo drugih medijev kot sta na primer glasba ali gledališče. Še vedno pa se čaka na nekoga, ki si bo drznil, predvsem pa znal, spisati scenarij za *Janov krik*. Nekoč ga je že spisal Bojan Štih, film naj bi režiral Igor Prah, a se je zataknilo prav pri scenariju. Težko je bilo namreč vizualizirati vso čustvenost dogajanj v romanu.

9 SKLEP

Marinka Fritz-Kunc zase pravi, da ni pravljíčarka in da piše iz življenja. Pisateljčine romane bi lahko v grobem razdelili v 2 podskupini: na družbeno angažirane romane in na romane t.i. vmesnega časa. Slednji so posvečeni predvsem odnosu med moškim in žensko, ki se znajde v obdobju, ko mora o svojem življenju premisliti in ubrati pot za naprej.

Ženske v romanih »vmesnega časa« so rahločutne in zelo dojemljive za okolico. Z notranjimi samogovori premlevajo o svoji življenjski poti, katero praviloma kruto in nenapovedano prekine in spremeni nek dogodek. Tako se v romanu *Pusti čakati jutri* glavna junakinja slikarka odloči zapustiti svojega vedno odsotnega moža, ki ji zagotavlja le materialno varnost in se postavi na svoje noge. Kljubuje okolici, ki jo pred ločitvijo svari, saj je z možem noseča. Počuti se notranje prazna in ko uresniči svojo namero, ponovno zaživi. Svojo praznino zapolni s slikanjem in sinom, ki ji postane največje veselje.

Naslednji roman, ki je prav tako v nizu romanov »vmesnega časa«, je roman *Grand fouetté*. Primabalerino doleti grda poškodba zapestja in v času svojega okrevanja spoznava resnico svojega življenja. Uvidi, da jo mož občuduje le zaradi njene plesne nadarjenosti in zaradi tega, ker jo obožuje občinstvo, ne pa zaradi nje same. Predstavlja mu zgolj trofejo, s katero se lahko pohvali drugim. S poškodbo je konec njene popolnosti, zato je tudi konec ljubezni. V času okrevanja, ki mu lahko rečemo »vmesni čas«, balerina niha med možnostmi, ki jih ima na razpolago, se dviga in pada v razpoloženju, dokler se ne odloči narediti rez in začeti živeti drugače, predvsem zase.

Tretji roman, ki se prav tako ukvarja z žensko, pa je *Ne verjemi vetru*. Mlada ženska, nekdanja stevardesa, se zaposli v vaški šoli. Okolica jo ne sprejme, saj v svojih izkušnjah izstopa iz večine. Zavidajo ji njeno preteklost, njena oblačila, priljubljenost ... Ona pa se z večino ne zna zlit. Ponovno naletimo na »vmesni čas«, v katerem se junakinja Lane išče, dviga, pada itd. Ta vmesni čas je tisti, ki pokaže kdo si in kaj zmoreš. Možnosti sta dve: preživiš ali kloneš pod pritiski zunanjega sveta. Lane hitro ugotovi svojo zmoto in se vrne med oblake.

Marinka Fritz-Kunc je na nekem srečanju povedala, da nastaja še četrti tovrstni roman, ki bo pisanje o vmesnem času nadaljeval. Naslov je *Čas plime*, a je še v nastajanju. Gre

torej v teh treh delih za opus ženske literature? Lahko bi rekli temu tudi tako, saj je v vseh treh romanih zastopana ženska z vso svojo senzibilnostjo in emocijalnostjo. V vseh treh delih spoznavamo glavne junakinje skozi njihove notranje samogovore in v odnosu z okolico. Ne gre za lahka branja, saj je pisateljica uporabila poseben pristop, ki na enkratni način predstavlja intimnost junakinj, njihove notranje boje za življenje, ki bo polno.

Marinka Fritz-Kunc pa je danes mnogo bolj poznana po svoji družbeni angažiranosti in romanih, ki sodijo v mladinsko književnost, nekateri pa celo mejijo na književnost za odrasle (npr. *Janov krik*). Že več kot 20 let dela na področju borbe za ozaveščeno mladino. V svojih družbeno angažiranih delih mladim predstavlja nevarnosti današnjega časa. Skozi svoje romane pripoveduje zgodbe, ki se dogajajo tu in zdaj, pred našimi očmi. Vzgib za svoje pisanje vedno najde v svoji okolici. Gre za resnične ljudi in za resnične težave, ki jo pretresejo vedno znova. Tako so nastala njena dela *Janov krik*, *Zbogom, prijatelj moj*, *Borboletta*, *Kam grejo ptice umret*, *Punčka v ogledalu* in *Modri pulover*.

Raziskava, ki smo jo opravili za to diplomsko delo med dijaki prvih letnikov, nas je soočila z zelo zanimivimi rezultati. Presenetljivo malo dijakov namreč pozna Marinko Fritz-Kunc in njena dela, pričakovano najbolj poznano delo pa je *Janov krik*. Dijaki so smisel mladinske književnosti našli v tem, da mlade seznanja s svetom, prikazuje realno stanje v družbi ter na tak način mladim nudi popotnico na poti v življenje odraslih, zato po mnenju večine dijakov tabuji v mladinski književnosti morajo biti prisotni. O njih želijo izvedeti čimveč, zato ne vidijo razloga, da bi jih bilo potrebno v mladinski književnosti zamolčati oz. cenzurirati. Rezultati raziskave so pokazali, da so jim najbolj pri srcu pustolovske teme, katerim sledijo teme o odraščanju, ljubezni, zasvojenosti in drugih tabujev. Le-te dobro prepoznavajo, saj so za tabujske teme, ki se pojavljajo v mladinski književnosti našli: droge, alkohol, motnje hranjenja, nasilje, socialne probleme, brezdomstvo itd. Izkazalo se je, da o njih želijo brati, saj knjiga še kako lahko pomaga pri ozaveščanju. Po mnenju dijakov prav tabuji v mladinski književnosti naredijo knjigo bolj zanimivo, dogajanje v njej bolj napeto, izrazili pa so potrebo po knjigah, ki bi več govorile o samozavesti, odločnosti in prijateljstvu.

Če torej povzamemo, so dela Marinke Fritz-Kunc prav to, kar odraščajoča mladina potrebuje. Njena dela predvsem ozaveščajo mlade o pasteh današnjega časa in jim nudijo dobro popotnico za življenje. Mladi so sami izrazili, da tabuje v mladinski književnosti potrebujejo. Ne želijo si knjig, v katerih pisatelj težave le nakazuje, jih celo zamolči ter

slika življenje zgolj rožnato. Spoznati želijo realno stanje v družbi, se seznanjati s težavami današnjega časa in biti na njih pripravljeni. Vse to nam dokazuje tudi velika branost drugih avtorjev, ki se ukvarjajo s pisanjem o tabujskih temah v mladinski književnosti (npr. Desa Muck).

Vendar pa bi dela Marinke Fritz-Kunc težko označili zgolj kot literaturo za mlade, saj so pisana predvsem za vse, ki imajo z mladimi opravka. Njeni romani bi koristili vsem staršem, pedagogom, svetovalnim delavcem, socialnim službam, zdravstvenim delavcem, skratka vsem, ki živijo in delajo z mladimi, da bi jih znali bolje razumeti, poslušati in pomagati. Njena mladinska dela osvetljujejo težave današnjega časa z namenom, da bi kateremu mlademu človeku prihranila trpljenje, hkrati pa se trudijo v vseh, ki z mladimi delajo, poiskati človečnost. Pisateljica sama pravi, da včasih sistemi v državi delujejo dobro, a žal ne delujejo dobro ljudje v njem. Ni ji vseeno za mlade, zato s svojim delom opozarja na droge, sprevrženost virusa hiv, družinsko nasilje, na prepomembni kult lepote v najstniških letih itd. Zase pove, da na teh področjih orje ledino oziroma z njenimi besedami: »Posejala sem travo, popasli so jo sloni!« Na ta način želi povedati, kako brezbrizna je do teh težav država in njeni predstavniki.

Marinka Fritz-Kunc je pisateljica, ki je večča pisanja dveh slogov. Prvi je izrazito ženski, čuten in je namenjen ženskam, drugi pa je izrazito mladinski, saj osvetljuje težave mladih in je zato namenjen predvsem njim ter vsem, ki z mladimi delajo. Prvoosebne pripovedi ji pomagajo k večji prepričljivosti, doseganju verodostojnosti, k čemur zaveže tudi izrazno sredstvo. Jezik v njenih delih je mladim blizu. Gre za enostaven stil krajših stavkov, ki pa v sebi nosijo pomensko nabitost. Najti je tabuje na ravni izraza (npr. razne besede, ki jih je moč najti v govorici odvisnikov od prepovedanih drog), ponekod uporabi tudi kletvice in žaljivke, večinoma pa je njen jezik knjižni in nezaznamovan. Izrazni tabuji v svoji vlogi predvsem podpirajo vsebinske in jih tako naredijo še prepričljivejše.

Marinka Fritz-Kunc je pisateljica, borka proti raznim odvisnostim, novinarka, predvsem pa človek, ki ve, kako pomembni sta v življenju mladega človeka toplina in ljubezen. Je neutrudna spremljevalka dogajanja v današnji družbi, v katerega še vedno rada poseže. Tako lahko danes prebiramo v časopisu Slovenske novice njene komentarje aktualnih družbenih problemov in glede na burno dogajanje v današnji Sloveniji je pričakovati, da ji tematike za pisateljevanje še ne bo zmanjkalo.

10 VIRI IN LITERATURA

10.1 Literatura

Marinka Fritz-Kunc: *Janov krik*. Ljubljana: Prešernova družba, 1985.

----- *Pusti čakati jutri*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988(a).

----- *Ne verjemi vetru*. Ljubljana: Prešernova družba, 1988(b).

----- *Grand fouetté*. Piran: [samozaložba], 1991.

----- *Postaja Death*. Piran: [samozaložba], 1992.

----- *Borboletta*. Ljubljana: DZS, 1994.

----- *Zbogom, prijatelj moj*. Ljubljana: Prešernova družba, 1999.

----- *Kam grejo ptice umret*. Ljubljana: Karantanija, 2001.

----- *Modri pulover*. Grosuplje: Partnergraf, 2003.

----- *Punčka v ogledalu*. Ljubljana: Karantanija, 2003.

----- *Dom v srcu*. Ljubljana: Založba Trubar, 2007.

----- *Mali princ slovenske politike. Leta odraščanja dr. Janeza Drnovška*. Ljubljana: [samozaložba], 2009.

10.2 Strokovni viri

František Benhart: *Malce drugačna branja*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige, 1990.

Silvija Borovnik: *Slovenija, moja Afrika: eseji in zapisi*. Ravne na Koroškem: Voranc, 1993.

----- *Pišejo ženske drugače?* Ljubljana: Mihelač, 1996.

Helga Glušič: *Ženska med izpovednostjo in umetniško kreacijo*. Celovec: Društvo Mladje, 1991 (Mladje: literatura, umetnost, družbena vprašanja, 71). 56-61.

- - - - - *Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 2002.

Dragica Haramija: *Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana. Slovenski roman / Mednarodni simpozij Obdobja - metode in zvrsti, Ljubljana 5.-7. december 2002*. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2003 (Obdobja, 21). 171-180.

- - - - - Pregled sodobne slovenske mladinske proze. *JiS* 50/3-4 (2005).

Miran Hladnik: *Sodobno zahodno raziskovanje trivialne literature*. *SR* 29/1 (1981).

- - - - - Slovenski ženski roman v 19. stoletju. *SR* 29/3 (1981). 259-96.

- - - - - *Trivialna literatura*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1983 (Literarni leksikon, 21).

Marjana Kobe: *Trije modeli realistične proze v sodobni slovenski mladinski književnosti*. *JiS* 4 (1986/87). 89-97.

- - - - - *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

Janko Kos ... [et al.]: *Literatura: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009.

Andrijan Lah: *Mali pregled lahke književnosti*. Ljubljana: Rokus, 1997.

Darja Lavrenčič: *Žanrskost mladinske književnosti. Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje* 26/47 (1999). 32-40.

- - - - - *Tabuji v slovenski mladinski prozi*. Magistrsko delo. Ljubljana, 2000.

Jože Pogačnik ... [et al.]: *Slovenska književnost III*. Ljubljana: DZS, 2001.

Denis Poniž: *Kako interpretiram povest in roman ter preživim maturo*. Ljubljana: ZPS, 1996.

Igor Saksida: *Mladinska književnost med literarno vedo in didaktiko*. Maribor: Obzorja, 1994.

- - - - - *Bralni izzivi mladinske književnosti*. Domžale: Izolit, 2005.

Jože Šifrer: *Pisatelji in knjige*. Maribor: Obzorja, 1988.

10.3 Drugi viri

Živa Agrež: Ikin čas je vmesni čas. *Jana* 18/2 (11. januar 1989). 16-17.

Igor Bratož: Svet v knjigah: Resnična, pretresljiva izpoved. *Dnevnik* 3. oktober 1985. 9.

Bogdan Finžgar: Marinka Fritz-Kunc. *Stop* 21/5 (1988). 10-11.

Ivo Ivačič: Tam doli pa cvete magnolija: pogovor s pisateljico Marinko Fritz-Kunc, avtorico uspešnice Janov krik. *7D* 19/31 (1989). 16-17.

Nataša Jenuš: (P)o temni strani ceste. *Večer* 30. november 1996. 46.

Tomaž Kržičnik, Maja Megla: Težave z uspehom. *Mladina* 43 (4. december 1990). 40.

Tanja Lesničar-Pučko: *Hadrijan, Neron ... in naš princ*. 31. marec 2009. <http://www.dnevnik.si/debate/kolumne/1042255858>. [13. april 2009].

Maja Lupša: Postaja smrt. *Jana* 41 (16. oktober 1991). 22-23.

Marjeta Novak Kajzer: Če si zunaj kroga, moraš biti drzen in močen da kljubuješ. *Delo* 22. december 1988. 13.

Bogdan Pogačnik: O romanu »Janov krik«, prvencu Marinke Fritz-Kunc, ki je izšel pri Prešernovi družbi: Janov in še kateri krik. *Delo* julij 1985. 9.

Miha Štamcar: Postaja Death. *Mladina* 14, 7. april 1992. 43.

Franček Rudolf: Pusti čakati jutri. *Delo* 21. december 1990.2.

Milan Vincetič: Zgodbe, ki navdušijo: prvenec Silvije Borovnik. *Večer* 27. december 1990.

Marjana Vončina: Kjer ni srca, si prostor najde – igla. *Nedeljski dnevnik* 27. december 1998. 12.

PRILOGE

1. Anketni vprašalnik o poznavanju Marinke Fritz-Kunc in njenega dela

Spoštovani dijaki in dijakinje!

Sem Urška Telban in opravljam diplomsko delo na Filozofski fakulteti, v katerem se ukvarjam z mladinsko književnostjo. Zanima me predvsem pisateljica Marinka Fritz-Kunc, njena dela za mlade ter tabuji, ki se v njih pojavljajo (npr. zasvojenost z drogo, motnje hranjenja, aids, nasilje v družini). Veselilo bi me, če bi si vzeli nekaj časa in mi odgovorili na vprašanja, tam, kjer sta v odgovor podani zgolj možnosti DA ali NE, pa svoj odgovor obkrožite. Anketa je anonimna in mi bo služila izključno kot pomoč pri izdelavi diplomskega dela. Za vaš trud in čas se vam iskreno zahvaljujem!

1. Ali poznate avtorico Marinko Fritz-Kunc? DA NE

2. Katera njena dela poznate? Naštejte jih!

3. Katere teme v mladinski književnosti vas pritegnejo in zakaj (na kratko pojasnite svoj izbor)?

4. Od kod in zakaj, po vašem mnenju, dobijo odrasli navdih za pisanje mladinske književnosti?

5. Katere vrednote naj vključuje mladinska književnost (oz. ali naj prikazuje le svetle plati življenja)? Na kratko utemeljite svoj odgovor!

6. Ali menite, da obstajajo v mladinski književnosti tabujske teme? DA NE

7. Če ste obkrožili DA, jih naštejte!

8. Katere izmed tabujskih tem bi bilo treba »zamolčati« v mladinski književnosti in zakaj?

9. Ali take knjige lahko pomagajo bralcu v življenju? DA NE

10. Komu bi priporočili knjigo, katere tema je npr. motnja hranjenja?

11. Je namen takšnih knjig zgolj »trik« za večjo popularnost? DA NE

12. Ali se vam zdi, da take teme sodijo bolj v literaturo za odrasle? DA NE

13. Ali sta cenzura oz. nadzorovanje mladinske književnosti potrebna? DA NE

14. Ali sami občutite cenzuro? DA NE

15. Če ste odgovorili z DA, napišite, kje občutite cenzuro mladinske književnosti?

IZJAVA O AVTORSTVU

Študentka Urška Telban izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom *Tabuji v mladinski književnosti Marinke Fritz-Kunc*, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Igorja Saksida, in dovoljujem objavo na spletnih straneh Filozofske fakultete v Ljubljani.

Vrhnika, julij 2012

Podpis: